

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1 / 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1972 | ΑΡ. 21-22

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Κ Ε Ι Μ Ε Ν Ο Ν

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α'

LXII. Περί μὲν τῶν ἀνηκόντων τῇ θρησκείᾳ ἡμῶν καὶ τῶν
ὠφελιμοτάτων εἰς ἐνάρετον βίον τοῖς θέλουσιν εὐσεβῶς
καὶ δικαίως διευθύνειν, ἱκανῶς ἐπεστείλαμεν ὑμῖν, ἄνδρες
ἀδελφοί. 2. περὶ γὰρ πίστεως καὶ μετανοίας καὶ γνησίας
5 ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης καὶ ὑπομονῆς
πάντα τόπον ἐψηλαφήσαμεν, ὑπομνησκοντες δεῖν ὑμᾶς
ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ καὶ μακροθυμίᾳ τῷ παντοκράτορι
Θεῷ ὁσίως εὐαρεστεῖν, ὁμονοοῦντας ἀμνησικάκως ἐν
ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ μετὰ ἐκτενοῦς ἐπιεικειᾶς, καθὼς καὶ οἱ
10 προδεδηλωμένοι πατέρες ἡμῶν εὐηρέστησαν ταπεινοφρο-
νοῦντες τὰ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν καὶ κτίστην καὶ πάν-
τας ἀνθρώπους. 3. καὶ ταῦτα τοσοῦτ' ἤδιον ὑπεμνήσαμεν,
ἐπειδὴ σαφῶς ἤδειμεν γράφειν ἡμᾶς ἀνδράσιν πιστοῖς καὶ
ἐλλογιμοτάτοις καὶ ἐγκεκυφόσιν εἰς τὰ λόγια τῆς παι-
15 δείας τοῦ Θεοῦ.

2. «ἐνάρετον βίον»: Π3λ. Ἰγνατ., Φιλαδ. 1,2. Δ' Μακκαβ. 11,5 καὶ
Κλήμ., Α' 19,3. Οἱ ὅροι «ἐνάρετος», «ἀκίνητος», «ἀόργητος» ὑπεθυμίζουσι
τὴν ἠθικολογίαν τῶν Στωϊκῶν. 7. «παντοκράτηρι»: ὅρα ἀνωτέρω
καὶ ὅσα ἐγράφησαν ἐν τῷ προοιμίῳ τῆς ἐπιστ. Κλήμ. ἐν τοῖς σχολίοις.

1. μὲν ΙΣ: οὖν ΔΚ | καὶ ΔΚΣ: λ. Ι | 2. εἰς ἐν. βίον τοῖς θέλ. ΙΚ: τοῖς
θέλ. ἐνάρετον βίον Λ | 8. εὐαρεστεῖν Ι | 11. τὸν Θεὸν τὸν Πατέρα Κ |
Θεὸν καὶ κτίστην Ι: creatorem deum Δ: universi creatorem deum Σ |
καὶ³ + πρὸς ΣΚ | 14. ἐλλογιμοτάτοις Ι: probatis Δ: doctis Σ.

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ

(Ἀπόδοσις εἰς ἀπλὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν).

LXII. Περὶ ὅλων ἐκείνων ποῦ ἀναφέρονται εἰς τὴν Θρησκείαν μας καὶ περὶ τῶν ὠφελιμωτάτων (ἀγαθῶν ἔργων ποῦ ὀδηγοῦν) εἰς τὸν ἐνάρετον βίον δι' ὅσους θέλουν νὰ διάγουν εὐσεβῶς καὶ δικαίως, ἀρκετὰ σᾶς ἐγράψαμεν, ἄνδρες ἀδελφοί. 2. Διότι περὶ πίστεως καὶ μετανοίας καὶ γνησίας ἀγάπης καὶ ἐγκρατείας καὶ σωφροσύνης καὶ υπομονῆς ἐψηλαφήσαμεν [ἐθίζαμεν κάθε σημεῖον τῆς σημασίας των. Μερικοὶ ἐρμηνεύουν: ἀνερευνήσαμεν κάθε χωρίον (τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ ἐξεθέσαμεν ἤδη)], ὑπενθυμίζοντες ὅτι ὀφείλετε ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ καὶ μακροθυμίᾳ νὰ εὐαρεστῆτε ὁσίως (ἐν ἀγιότητι καὶ καθαρότητι) εἰς τὸν παντοκράτορα Θεόν, ὁμοουῶντες χωρὶς μνησικακίαν ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰρήνῃ μὲ μακροθυμίαν, ὅπως καὶ οἱ Πατέρες ἡμῶν ποῦ προανεφέρθησαν εὐχρέστησαν, μὲ ταπεινοφροσύνην ὅσα πρὸς τὸν Πατέρα καὶ Θεὸν καὶ κτίστην καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρώπους (ἀναφέρονται ἀγαθὰ ἔπραξαν). 3. Καὶ ὑπενθυμίσαμεν ταῦτα (εἰς σᾶς) μὲ τόσῃ μεγαλυτέραν εὐχαρίστησιν, ἐπειδὴ ἐγνωρίζομεν ἀκριβῶς, ὅτι γράφομεν εἰς σᾶς, ἀνθρώπους πιστοὺς καὶ ἐλλογιμωτάτους (ἐπισημοτάτους, ἀξιολογωτάτους καὶ ἀξιότιμους), οἵτινες ἔχουν ἐγκύψει εἰς τοὺς λόγους τῆς παιδείας τοῦ Θεοῦ (εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν).

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»,
Ὅδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Φορεῖς ἀγάπης.

Διὰ πολλῶν τρόπων ἡ Ἐκκλησία ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ κυριώτερος ὁμως ἀσφαλῶς εἶναι τὸ κήρυγμα καὶ ἡ πρᾶξις τῆς ἀγάπης. Τίποτε τὸ πλέον ἀποτελεσματικόν, τὸ πλέον καιρίον ἀπὸ αὐτῆν τὴν μαρτυρίαν, ὅταν γίνεται ὄχι μόνον διὰ τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἔργων. Ἡ πείρα καὶ ἡ καθημερινὴ πραγματικότης βοοῦν αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν. Οἱ ποιμένες λοιπὸν τῆς Ἐκκλησίας σήμερον ὀφείλουσι νὰ συγκεντρώσῃ τὰς δυνάμεις των εἰς τὸ πῶς θὰ προβάλλουν, διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ ἰδίως διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ βίου των, τὴν κορυφαίαν ἐντολὴν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀποδεικνύμενοι ἐν παντὶ φορεῖς ἀγάπης ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου. Αὕτη πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὑπέρτατον ποιπαντικὸν ἰδανικὸν των. "Ἰνα δὲ κατὰ τὸν ἱερόν Χρυσόστομον εἴπωμεν, μτούτο δείκνυσι τὸν τοῦ Χριστοῦ μαθητῆν... Τούτου χωρὶς, οὐδὲ «αρτύριον ὠφελῆσαι δύναται... Τούτο τοίνυν ζηλώσωμεν».

Οἱ σύγχρονοι «μάγοι».

Εἰς ἔρευνάν του, ἀθηναϊκὸν περιοδικὸν πληροφορεῖ ὅτι («δύο χιλιάδες περίπου (μάγοι) ἀσκοῦν τὸ λίαν προσοδοφόρον ἐπάγγελμά των εἰς τὴν πρωτεύουσαν»). Οἱ ἀσυνείδητοι αὐτοὶ βασιζόμενοι εἰς τὴν δεισιδαιμονίαν, τῆς ὁποίας τὰ θύματα εἶναι πάμπολλα εἰς ὅλα τὰ κοινωνικὰ στρώματα, ἐκμεταλλεῖνται τὴν ἀνθρωπίνην ἠλιθιότητα, πρὸς ὄνειδος τῆς τόσον «ἐξειλιγμένης» ἐποχῆς μας. Τὸ φαινόμενον εἶναι ἄκρως ἀποκαρδιωτικόν, ἀλλὰ καὶ ἀνησυχητικόν. Καταδεικνύει εἰς πόσον βαθὺ πνευματικὸν σκότος εὐρίσκονται πολλοὶ σημερινοὶ ἄνθρωποι, ἀκολουθοῦντες αὐτόχρομα γελοίας προλήψεις, ἐνῶ παραλλήλως ἐξαντλοῦν τὸν ἀμείλικτον ὀρθολογισμόν των ἐναντι τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, ἀνίκανοι νὰ ἐλκυσθοῦν ἀπὸ τὸ ὑψοπιὸν περιεχόμενον τῆς. Χρειαζέται πράγματι ἐξαιρετικῶς μεγάλη προσπάθεια τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἔλκους τῆς δεισιδαιμονίας. Πεδίον δὲ αὐτῆς τῆς προσπάθειας πρέπει νὰ καταστῇ κάθε ἐνορία, καταβαλλομένης ἰδιαίτερας μερίμνης πρὸς τὴν ἐν λόγῳ κατεῦθνησιν ἐκ μέρους τῶν Ἐφημερίων μας, διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ τῶν ἐπὶ μέρους νοουθεσιῶν.

Τεχνολογία καὶ Εὐαγγέλιον.

¹ Ανεγράφη προσφάτως εἰς τὸν Τύπον, ὅτι ὁ Ἰάκωβος Β. Ἐρ-

ΑΙ ΙΕΡΟΤΕΛΕΣΤΙΑΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ *

Β΄.

Αί κυριώτεραι ἐκ τῶν τελετουργικῶν πράξεων, αἵτινες τό γε νῦν ἔχον δὲν ἔχουν ὀργανικὴν σχέσιν πρὸς τὴν τελετουργίαν τῶν καθιερωμένων ἑπτὰ μυστηρίων, εἶναι αἱ ἑξῆς: 1) Αἱ χειροθεσίαι, αἵτινες δέον νὰ διακρίνονται τῶν χειροτονιῶν. Ἐὰν αἱ χειροτονίαι ἀποβλέπουν εἰς τὴν καθιέρωσιν τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν (ἐπισκόπου, πρεσβυτέρου, διακόνου καὶ διακονίσσης), αἱ χειροθεσίαι ἐγκαθιστοῦν εἰς τὸ λειτούργημα τῶν τὰς διαφόρους τάξεις τοῦ κατωτέρου κλήρου (ὑποδιακόνους, ἀναγνώστας, ψάλτας, ὄστιαιρίους ἢ πυλωρούς, ἐφορκιστάς ἢ ἐξορκιστάς).

2) Αἱ εὐλογίαι πρὸς ἀνάδειξιν διαφόρων ὀφικιαλίων (λ.χ. τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἢ πρωθιερέως ἢ πρωτοπρεσβυτέρου, τοῦ οἰκονόμου, τοῦ ἀρχιμανδρίτου κ.λπ.).

3) Αἱ τελεταὶ πρὸς κουρὰν καὶ καθιέρωσιν τῶν διαφόρων τάξεων τῶν μοναχῶν καὶ πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν ἡγουμένων.

4) Ἡ κηδεῖα ἢ ἡ ἄσματικὴ νεκρώσιμος ἀκολουθία, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία ἀναπέμπει εὐχὰς ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων, κηδεύουσα αὐτούς. Ὑπάρχον διάφοροι νεκρώσιμοι ἀκολουθία (διὰ κοσμοκούς, διὰ νήπια, διὰ μοναχοὺς καὶ διὰ κληρικούς).

5) Τελεταὶ πρὸς καθιέρωσιν τόπων, στοιχείων καὶ ἀντικειμένων τῆς λατρείας (καθαγιασμοὶ τοῦ ἁγίου χρίσματος τὴν Μ. Πέμπτην εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως· ἐγκαίνια ναοῦ καὶ θυσιαστηρίου, ἅτινα τελοῦνται ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου· καθιέρωσις

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 574 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20 τεύχους.

βιν, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀστροναύτας τοῦ «Ἀπόλλων 15», ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει εἰς τὴν Σελήνην, ἀπεχώρησε τῆς ὑπηρεσίας του, διὰ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ ἱεροποστολικὸν ἔργον. «Ἐχω τὴν πεποίθησιν», ἐδήλωσεν, «ὅτι ἐκεῖνο πὸν πρὸ παντὸς χρειάζεται ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, εἶναι νὰ γνωρίσῃ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω μόνον θὰ διανύσωμεν τὰς μεγάλας ἀποστάσεις πὸν χωρίζουν τὰς ἀνθρωπίνας καρδίας, ἀποστάσεις πολλὰ μεγαλυτέρας ἀπὸ ὅσας χωρίζουν μεταξύ των τὰ ὑλικά οὐράνια σώματα. Μετὰ ἄλλους λόγους, οὕτω μόνον οἱ ἄνθρωποι θὰ εἰρηνεύσουν καὶ θὰ συνδεθοῦν ὡς ἀδελφοί, τέκνα τοῦ Θεοῦ Πατρός». Πράγματι, ἡ ἰλιγγιώδης πρόοδος τῆς τεχνολογίας σήμερον εἰς τίποτε δὲν θὰ ὠφελήσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἂν δὲν ἡμερωθῇ τοῦτο διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Εὐαγγελίου.

τοῦ ἀντιμηνσίου ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου· καθιέρωσις εἰκόνων, σταυρῶν, σκευῶν, ἀμφίων, θυμιατηρίων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων τῆς λατρείας· λειτουργικὴ εὐλογία τοῦ σίτου, τοῦ ἄρτου, τοῦ οἴνου, τοῦ ἐλαίου, τῶν σταφυλῶν, καὶ τῶν ἄλλων καρπῶν, τῶν ἀνθέων, τῶν βαΐων κ.λπ.· μέγας ἀγιασμός τῶν ὑδάτων κατὰ τὰ Θεοφάνεια· μικρὸς ἀγιασμός τῶν ὑδάτων κ.λπ.

6) Καθημεριναὶ ἱεροτελεστίαι τοῦ νυχθημέρου πρὸς ἐξαγιασμόν τῶν διαφόρων ὥρων τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός (Ἀκολουθίαι τῆς πρώτης, τῆς τρίτης, τῆς ἕκτης καὶ τῆς ἐνάτης ὥρας, τοῦ μικροῦ καὶ μεγάλου ἑσπερινοῦ, τοῦ ἀποδείπνου, τοῦ μεσονυκτικοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου).

7) Εὐχαὶ διὰ τὸν καθαγιασμόν τοῦ συνόλου τῆς ἰδιωτικῆς, οἰκογενειακῆς, ἐπαγγελματικῆς, ἐθνικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν. Οὕτω τὸ Μικρὸν Εὐχολόγιον ἢ Ἀγιασματάριον τῆς Ἐκκλησίας μας περιλαμβάνει, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἀκολουθίαν τῆς κοινῆς παρακλήσεως εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ἀκολουθίαν «εἰς παράκλησιν ἀσθενῶν χειμαζομένων ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων», «εὐχὰς εἰς γυναῖκα λεχώ, τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου αὐτῆς», εὐχὰς «εἰς τὸ κατασφραγίσαι βρέφος, λαμβάνον ὄνομα τῇ ὀγδῷ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ», εὐχὰς «εἰς τὸ ἐκκλησιάσαι παιδίον, μεθ' ἡμέρας τεσσαράκοντα», εὐχὰς «εἰς γυναῖκα, ὅταν ἀποβάληται» καὶ εὐχὰς «εἰς διαφόρους περιστάσεις». Ἐκ τῶν περιστατικῶν αὐτῶν εὐχῶν τοῦ Εὐχολογίου χαρακτηριστικαὶ εἶναι αἱ εὐχαὶ «εἰς ἀσθενοῦντα», «εἰς πᾶσαν ἀσθένειαν», «εἰς πᾶν εἶδος ἀσθeneίας», «εἰς βασκανίαν», «ἐπὶ θεμελίου οἴκου», «ὅταν μέλλῃ τις εἰσελθεῖν εἰς οἶκον νέον», «ἐπὶ ὀρύξει φρέατος», «εἰς χωράφια, κήπους, ἀμπελῶνας, εἰ συμβῆ βλάπτεσθαι ὑπὸ ἐρπετῶν ἢ ἄλλων εἰδῶν»· «ὁ ἐξορκισμός εἰς κήπους, ἀμπελῶνας καὶ χωράφια»· αἱ εὐχαὶ «ἐπὶ εὐλογίῃσει σπόρου», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἄλων», «εἰς φύτευμα ἀμπελῶνος», «εἰς μετάληψιν σταφυλῆς τῇ 6ῃ Αὐγούστου», «ἐπὶ τρυγῆς ἀμπέλου», «ἐπὶ εὐλογίῃσει οἴνου», «ἐπὶ τῶν προσφερόντων ἀπαρχὰς ὀπωρῶν», «ἐπὶ εὐλογίῃσει κολύβων», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἄλας», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ποίμνην», «εἰς νόσον βοῶν», «εἰς κτήνη», «εἰς τὸ κατασκευάσαι πλοῖον», «εἰς κατασκευὴν σκάφους», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι δίκτυα», «εἰς σηρικὸς σκώληκας» (κουκούλια), «ἐπὶ τῆς μετάξης, ἤτοι σηρικῆς πλοκῆς», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι ἐδέσματα κρεῶν τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα», «εἰς τὸ εὐλογῆσαι τυρὸν καὶ ψᾶ», «ἐπὶ μέλλοντός τινος πλέειν», «ἐπὶ δυσκρασίας ἀέρων καὶ εἰς κλύδωνα θαλάσσης», «εἰ συμβῆ τι μιαρὸν οἰονδήποτε ἐμπεσεῖν εἰς φρέαρ ὕδατος», «εἰ συμβῆ τι ἀκάθαρτον προσφάτως ἐμπεσεῖν εἰς ἀγγεῖον οἴνου ἢ ἐλαίου

ἢ μέλιτος ἢ ἄλλου τινός», «ἐπὶ σίτου μianθέντος», «ἐπὶ μιαιροφαγησάντων»· ἀκολουθίαι «ἐπὶ τῇ ἐνάρξει καὶ λήξει τῶν μαθημάτων ἐν τοῖς σχολείοις», «ἐπὶ τῇ ἐνάρξει παντός ἰδιωτικοῦ ἔργου», «ἐπὶ τῇ ἐνάρξει παντός κοινωφελοῦς ἔργου», «ἐπὶ θεμελιώσει Ἐκκλησίας», «ἐπὶ θεμελιώσει σχολείου», «ἐπὶ θεμελιώσει παντός κτίσματος», «ἐπὶ ἐγκαινίοις φιλανθρωπικοῦ καταστήματος», «ἐπὶ ἐγκαινίοις ἀρδευτικῶν ἔργων», «ἐπὶ ἐγκαινίοις πλοίου», «ἐπὶ ἐγκαταστάσει δημοτικῆς ἢ κοινοτικῆς ἀρχῆς»· δοξολογία «ἐπὶ τῇ ἀφίξει ἐκ τῆς ξενητείας ἀποδήμων ἀδελφῶν», «ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ διασώσεως πόλεως ἐξ ἐπιδρομῆς ἐχθρῶν»· ἐπιμνημόσυνοι δεήσεις «ὕπὲρ τῶν ἐν πολέμῳ πεσότων», «ὕπὲρ τῶν εὐεργετῶν τῆς παιδείας τοῦ ἔθνους ἡμῶν» κ.λπ.

Ἐκ πάντων τούτων καταδεικνύεται, ὅτι ἡ ποικιλία τῶν ὀρθοδόξων τελετουργικῶν πράξεων ἀποτρέπει τοὺς ὀρθοδόξους πιστοὺς ἀπὸ μιᾶς μονομεροῦς καταφάσεως τῶν θρησκευτικῶν ἀξιῶν, ἀποξενούσης αὐτοὺς τῶν λοιπῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ὑποβοηθεῖ αὐτούς, ἵνα καταφάσκουν πάσας τὰς ἀξίας καὶ ἐπομένως ἔχουν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν μορφωτικὰ ἀγαθὰ καὶ ἰδεώδη, κατὰ πάντα σύμμετρα πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα τῶν ἀξιῶν.

Ἐπειτα ἡ εἰς τὰς τελετουργικὰς ταύτας πράξεις χρῆσις ἢ κατάφασις τοῦ ὑλικοῦ στοιχείου, ἀνταποκρινομένη εἰς τὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὑλικοπνευματικὸν ὄν, οὐδόλως συντελεῖ εἰς τὴν ἐξωτερικοποίησιν τῆς λατρείας, ἀλλ' ἀντιθέτως ὀδηγεῖ εἰς ἐμβάθυνσιν ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς Θεῆς Οἰκονομίας. Ὁ μετὰ κατανοήσεως μετέχων τῶν ἀγιαστικῶν τούτων πράξεων καὶ ἀγιαζόμενος ὑπ' αὐτῶν συνειδητοποιεῖ, ὅτι ἡ χρῆσις ἢ κατάφασις τοῦ ὑλικοῦ στοιχείου ἐν αὐταῖς ἀσκεῖ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν, ἐφ' ὅσον συντελεῖ, ὥστε ἡ ἐσωτερικὴ πνευματικὴ ζωὴ νὰ πραγματοποιηθῆται ἢ ἐκφράζηται πληρέστερον καὶ τελειότερον. Κατὰ ταῦτα αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος τελετουργικαὶ πράξεις, ὡς καὶ ἡ τελεσιουργία τῶν καθιερωμένων ἐπτὰ μυστηρίων, εἶναι ἀρίστη ἐπιβεβαίωσις τῶν λόγων τοῦ Casper λέγοντος, ὅτι «ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ δημιουργήσῃ γέφυρας μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς. Γνωρίζει ἤδη, ὅτι—ἀφ' ἧς ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐξησεν ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ ἔπαθεν ἐν τῇ σαρκὶ καὶ ἀφ' ἧς... διὰ τῆς νίκης τῆς Ἀναστάσεως ἐλάμπρυνε καὶ αὐτὴν τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ σύμπασαν τὴν Κτίσιν—, ἐδημιουργήθη ἡ γέφυρα, ἥτις συνδέει τὸν οὐρανὸν μετὰ τῆς γῆς».

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΜΟΝΙΜΟΣ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ
ΤΟΥ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Δ'. ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΙΕΡΟΚΗΡΥΚΩΝ
ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΑΘΕΪΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑΣ

Ἡ εὐθύνη ἡμῶν ἔναντι τῆς ἀθείας.

Ἄλλὰ καιρὸς εἶναι νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐν πάσῃ εὐλι-
κρινεῖα τὴν εὐθύνην, τὴν ὁποίαν ὑπέχομεν ἔναντι τῆς ἀθείας, διότι
ταύτην τὴν ἐπισημαίνουν διὰ λογαριασμόν μας οἱ κατήγοροί μας
λέγοντες, ὅτι «δὲν ὑπάρχει πειστικωτέρα διάψευσις τοῦ Χριστιανι-
σμοῦ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς Χριστιανούς». Ἐπομένως, ἂν ὄντως ἡ
ἀθεΐα ἀνησυχῇ τοὺς σημερινούς Χριστιανούς, τότε ἅς ἀφοπλίσουν
τοὺς ἀντιπάλους ἀθέους, ἐννοεῖται τοὺς καλοπροαιρέτους ἐξ αὐτῶν.
Ἄς ἀποδυθοῦν εἰς μίαν ὀργανωμένην σταυροφορίαν μελετῶντες
τὰ σφάλματα τακτικῆς τοῦ παρελθόντος καὶ δι' ἑνὸς ἐκδήλω-
σιν ἐφηρμοσμένου Χριστιανισμοῦ.

Τὸ ἀψευδὲς στόμα Αὐτοῦ τοῦ Κυρίου μᾶς βεβαίως, ὅτι ἡ Ἐκ-
κλησία Του, τὴν ὁποίαν ἔστερέωσε διὰ τῆς θυσίας Του, «πύλαι ἄδου
οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. ιστ' 18). Καὶ ὁ θεὸς Παῦλος ὀμιλεῖ
μετὰ θετικότητος, ἐν πνεύματι Ἁγίῳ διὰ τὸν θρίαμβον τῆς πίστεως,
ὅταν λέγῃ: «Τί γὰρ εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν
πίσιν τοῦ Θεοῦ καταργήσῃ; μὴ γένοιτο· γίνεσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀλη-
θής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης» (Ρωμ. γ' 3-4). Ἐν τούτοις ὁ αὐτὸς
Παῦλος ἐθηριομάχει καὶ καθ' ἑκάστην «ἀπέθνησκε», διὰ νὰ μεταφέ-
ρῃ τὴν φωνὴν τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ μήνυμα τῆς σωτηρίας εἰς τοὺς
ἀρνούμενους τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰς ἡμέρας μας ὀμιλοῦν διὰ τὴν «ἀπουσίαν»
καὶ τὸν «θάνατον τοῦ Θεοῦ», καλούμεθα ν' ἀποδείξωμεν, ὅτι ὁ Θεὸς
ζῆ ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ εἶναι παρὼν εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς
μας. Ὅφειλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν τὸν Κύριον «ἐμπροσθεν τῶν

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 477 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15-18 τεύχους.

ἀνθρώπων». Νὰ ὑπερασπίσωμεν τιμίως καὶ εὐθαρσῶς τὰ ὅσια καὶ πιστά.

‘Ο Ὀλιβιέ Κλεμάν, ἀναφερόμενος εἰς τὸ «κατηγοῶν» ἐνὸς ἀπίστου κατὰ τῶν χριστιανῶν, διερωτᾷται: «Τί ἀπέγιναν εἰς τὰς ἡμέρας μας ἡ ὕψωσις τῶν ταπεινῶν, τὸ σφόγγισμα τῶν δακρύων, ἡ μακαριότης τῶν πτωχῶν καὶ τῶν περιφρονημένων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ἡ ὑποδοχὴ τοῦ ἀσώτου, ἡ πρωτοκαθεδρία εἰς τὸν παράδεισον τοῦ ληστοῦ, ἡ δικαίωσις καὶ παρθενικὴ καταξίωσις τῆς πόρνης; Ὁ Χριστιανισμὸς ἀπὸ θρησκεία θριάμβου τῆς Ἀγάπης καὶ τῆς καταστροφῆς τῆς κολάσεως ἔχει καταντήσει σήμερον εἰς πολλὰς περιπτώσεις θρησκεία τοῦ φόβου καὶ τῆς αἰωνίας ἐκδικήσεως. Τί θὰ ἔλεγαν, ἐρωτᾷ ὁ κατήγορος, οἱ αὐτόπται καὶ ὑπουργοὶ τοῦ Λόγου, οἱ μεγάλοι ἄγιοι τοῦ Θεοῦ, ἡ μητέρα τοῦ ἐλέους (ἡ Ἐκκλησία) δι’ αὐτὸ τὸ κατάντημα;» (Ὀλιβιέ Κλεμάν. Βλέπε περιοδ. ΣΥΝΟΡΟ).

Εἰς δὲ παλαιὸς μαρξιστῆς (ὁ Κ. Ἀξελός), γράφει, ὅτι «ἡ διαφορὰ μεταξὺ πιστῶν καὶ μὴ πιστῶν βαθμηδὸν ἐξαφανίζεται, τοῦλάχιστον μέσα εἰς τὸν χῶρον τῆς ζωντανῆς πραγματικότητος. Οἱ πιστοὶ ζοῦν, προσθέτει, τὴν ἰδίαν ζωὴν μὲ τοὺς ἀπίστους καὶ οἱ ἄπιστοι στηρίζουν τὰς πράξεις των εἰς τὴν ἠθικὴν τῶν πιστῶν. Τίποτε δὲν διακρίνει ἓνα πιστὸν ἀπὸ ἓνα μὴ χριστιανόν. Καὶ αὐτοὶ πού συνήθως νομίζουν, ὅτι πιστεύουν, δὲν ἔχουν νὰ προσφέρουν τίποτε τὸ περισσότερον ἀπὸ μίαν ἡσυχον ἢ μίαν συμβιβασομένην ἀνήσυχον συνείδησιν καὶ μίαν βαθεῖαν ἀδιαφορίαν διὰ τὸ ἀπρόσιτον, ἀπέναντι εἰς τὸ ἐρημικὸν κενὸν τῆς ἀπιστίας». Παρὰ τὰς ὑπερβολὰς αὐτὰς κατὰ τῶν πιστῶν, ἀναμφισβήτητος παραμένει καὶ ἀκραιά ἡ εὐθύνη μας ἐναντι τῶν ἀπίστων, διότι δὲν εἴμεθα τὸ ἄλλας τῆς γῆς καὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Φιλίππων, Νεαπόλεως καὶ Θάσου

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ’ αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Η ΥΠΟΜΟΝΗ ΕΙΣ ΤΑΣ ΘΛΙΨΕΙΣ

«Ὁδὸν μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ κωχόμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν,
εἰδότες ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται»

(Ρωμ. ε', 3).

1. Αἱ θλίψεις ἐνδυναμώνουν τὰς εὐσεβεῖς
ψυχάς.

Πολλαὶ αἱ θλίψεις ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ποικίλλουσαι ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον, ἀναλόγως τῆς ψυχονευρικῆς συγκροτήσεώς του, τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐξελιξέως τῶν συναισθημάτων του, τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς καταστάσεώς του, τῶν ἀρχῶν καὶ πεποιθήσεών του, τοῦ χαρακτήρός του καὶ τῆς ἐν γένει περὶ ζωῆς ἀντιλήψεώς του. Ὅθεν ὑπάρχει μία ἀξιολόγησις τῶν θλίψεων καὶ μία διάφορος ἀντίδρασις εἰς αὐτάς. Θὰ ἠδύνατό τις νὰ τὰς παραβάλλῃ μετὰ καυστικὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, αἱ ὁποῖαι, προσπίπτουσαι ἐπὶ τῆς βλαστήσεως τοῦ φυτικοῦ βασιλείου, ἄλλα μὲν ἐκ τῶν φυτῶν ἀποξηραίνουσι διὰ τῆς θερμότητος, ἄλλα δὲ ζωογονοῦσι, διότι ταῦτα ἔχουν βαθεῖας ρίζας εἰς τὸ ἔδαφος, δι' ὧν ἀντλοῦσι τὴν ἀπαραίτητον ἱκμάδα καὶ ἐπιζῶσι. Κάτι παρόμοιον συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ὅσοι δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς ἀντιδράσεως εἰς τὰς προσβολὰς τῶν θλίψεων, κάμπτονται. Ἡ παραμικρὰ στενοχωρία τοὺς πλήττει κατὰ τρόπον ἐνίοτε ἀνεπανόρθωτον. Κατανοῦν ῥάκη σωματικὰ καὶ ψυχικὰ καὶ περιπίπτουν εἰς τελείαν ἐξουθένωσιν. Ἐνῶ ἄλλοι — δὲν ἐννοοῦμεν βεβαίως τοὺς ἀναισθήτους καὶ ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς πεπωρωμένους ἢ διανοητικῶς καθυστερημένους — κατορθώνουν νὰ ἀναχαιτίσουν τὰς ἀλλεπαλλήλους ἐφόδους τῶν θλίψεων καὶ συμφορῶν, οὐχὶ κατὰ τρόπον μαρτυροῦντα μοιρολατρικὴν διάθεσιν, ἀλλὰ ψυχικὴν δύναμιν καὶ φιλοσοφικὴν ἐνατένισιν τῆς ζωῆς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς σκέψεως. Καὶ ἐνῶ θὰ ἀνέμενέ τις νὰ ἴδῃ τοὺς ἀνθρώπους τῆς κατηγορίας ταύτης βαρέως φέροντας καὶ δυσφοροῦντας διὰ τὴν συρροὴν τῶν ἀφορητῶν δεινῶν, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐπληξάν, ἐνῶ θὰ ἐπερίμενε νὰ τοὺς ἴδῃ ἔρποντας καὶ ἀπηλπισμένους, τοὺς βλέπει πλήρεις ζωῆς καὶ ἐλπίδων, φέροντας ἐπὶ τῶν ὤμων των ἀγογγύστως τὸν σταυρὸν καὶ ἐτοιμοὺς νὰ ὑποστῶσι καὶ ἔτι δεινότερα πλήγματα. Ὑψώνουν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τεταραγμένου κόσμου τὸ παράστημά των, ὅπως τὰ δένδρα τὰ ὁποῖα ὁ κεραυνὸς κατέκαυσε καὶ ἀπεγύμνωσε ἀπὸ τὸ ὠραῖον φύλλωμα καὶ τὰ ὁποῖα παραμένουν ὄρθια εἰς τὴν θέσιν των

καὶ περιμένουν, ὅπως ἐκ τῆς ρίζης των ἀναβλαστήσουν νέοι κλάδοι μὲ νέαν ζωὴν. Ἡ ψυχικὴ ἀντίδρασις εἰς τὰς θλίψεις δὲν εὐρίσκεται εἰς τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης παρεχομένης ἐξηγήσεις, ἀλλ' εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ὑπομονῆς καὶ εἰς τὴν πίστιν μας ὅτι αἱ θλίψεις τοῦ κόσμου τούτου ἀποτελοῦν δοκιμασίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐντὸς τοῦ ἐργαστηρίου τῶν θλίψεων σφυρηλατεῖται ἡ ὑπομονή, ἡ ὁποία παράγει τὴν δεδοκιμασμένην καὶ τελείαν ἀρετὴν, ἣτις γεννᾷ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα, ὡς μᾶς βεβαιοῖ ὁ μέγιστος τῶν Ἀποστόλων, ὅστις δὲν καυχᾶται μόνον διὰ τὴν προσδοκωμένην δόξαν του ἐν τῇ οὐρανίῳ βασιλείᾳ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς θλίψεις του καὶ τὴν ἐκ τούτων καρποφορίαν (Ρωμ. ε', 3-5). Ὁ ἱερός Χρυσόστομος, εἰς ὁμιλίαν του ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου, διαλαμβάνει· «Τοῦτο μέγιστον ἔχει τὸν καρπὸν, ἰσχυρότερον ποιεῖ τὸν θλιβόμενον τοῦτο. Καθάπερ γὰρ τῶν δένδρων τὰ μὲν σκιατροφούμενα καὶ ἐν ἀπνήμεοις ἐστηκότα χωρίοις, εὐθαλλοῦντα τῇ ἰδέᾳ, μαλακώτερα γίνεται καὶ χαῦνα, πάσῃ ἀνέμων προσβολῇ ταχέως βλαπτόμενα· τὰ δὲ ἐν κορυφαῖς ὀρέων ὑψηλοτέραις ἐστῶτα, καὶ πολλοῖς καὶ μεγάλοις ριπιζόμενα τοῖς ἀνέμοις, καὶ ἀνωμαλίαν ἀέρων συνεχῆ φέροντα, καὶ χαλεπωτάτῃ ζάλῃ κλονούμενα, καὶ χιόνι πολλῇ βαλλόμενα, σιδήρου παντὸς ἰσχυρότερα μᾶλλον καθέστηκε· καὶ σώματος δὲ ὁμοίως τὰ πολλαῖς καὶ ποικίλαις ἡδοναῖς συστρεφόμενα, καὶ μαλακοῖς ἱματίοις κοσμούμενα, καὶ συνεχέσι λουτροῖς καὶ μύροις κεχρισμένα, καὶ πολυειδέσει τροφαῖς ὑπὲρ τὴν χρεῖαν τρυφῶντα, παντάπασιν ἄχρηστα πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἰδρώτας καὶ πόνους καθίσταται, κολάσεως ὄντα μεγίστης ὑπεύθυνα· οὕτω δὲ καὶ ψυχαί, αἱ μὲν τὸν ἀταλαίπωρον βίον μετιοῦσαι, καὶ ἀνέσεως γέμουσαι, καὶ τὸ ἡδέως διακεῖσθαι πρὸς τὰ παρόντα, καὶ τὸν ἀνάλητον τοῦ διὰ τὴν βασιλείαν θλίβεσθαι κατὰ τοὺς ἀγίους ἅπαντας προτιμῶσαι βίον, κηροῦ παντὸς μαλακώτεροι μᾶλλον καὶ ἀσθενέστεροι καθιστάμενοι, αἰώνιου πυρός καταβρωμα πρόκεινται· αἱ δὲ κινδύνους καὶ πόνους καὶ ταλαιπωρίας τῆς διὰ τὸν Θεὸν θλίψεως ἐπιδεδομένοι καὶ ἐν αὐταῖς συστρεφόμενοι, αὐτοῦ τοῦ σιδήρου ἢ τοῦ ἀδάμαντος στερρότεροι καὶ γενναϊότεροι μᾶλλον εἰσιν ἐκ τοῦ συνεχῶς πάσχειν κακῶς, τοῖς ἐπιούσιν ἀχειρωτοὶ καθιστάμενοι καὶ ἕξιν τινὰ προσλαβοῦσαι ὑπομονῆς καὶ ἀνδρείας ἀκαταμάχητον (PG 51, 163).

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ *

Ἡ Μεταμόρφωσι τοῦ Κυρίου ὑπῆρξε ἓνα φαινόμενο ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς σύνηθες. «Οὐδεμία ἀλλαγὴ συνέβη διὰ τὸν Χριστὸν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν, ἀκόμη καὶ ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ αὐτοῦ φύσει, ἀλλὰ ἀλλαγὴ τις ἐγένετο ἐν τῇ συνειδήσει τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον πρὸς στιγμὴν τὴν ἰκανότητα νὰ ἴδουν τὸν διδάσκαλόν των, ὡς ἦτο, καταυγαζόμενον ἐν τῷ αἰωνίῳ φωτὶ τῆς θεότητός του»¹¹.

Γιὰ νὰ ἰδοῦμε τὸ θεῖο φῶς μὲ τὰ σωματικὰ μάτια, ὅπως τὸ εἶδαν οἱ μαθηταὶ πάνω στὸ ὄρος Θαβώρ, πρέπει «νὰ μετὰσχωμεν αὐτοῦ τοῦ φωτός, νὰ μεταμορφωθῶμεν δι' αὐτοῦ ἐν τινι μέτρῳ. Ἡ μυστικὴ ἐμπειρία προϋποθέτει ἐπομένως μεταβολὴν τινα τῆς φύσεως ἡμῶν, μεταμόρφωσιν αὐτῆς διὰ τῆς χάριτος»¹².

Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ μᾶς βοηθεῖ περισσότερο νὰ κατανοήσουμε σὲ τί συνίσταται ἡ συνείδησι αὐτῆ τῆς ἐνώσεώς μας μὲ τὸν Θεό, εἶναι ἓνα χωρίο τῶν «Ἀποκαλύψεων» τοῦ Ἁγίου Σεραφεῖμ τοῦ Σαρον ποῦ γράφτηκαν στὶς ἀρχές τοῦ 19ου αἰῶνα. Ἐνα χειμωνιάτικο πρωινὸ στὴν ἄκρη ἐνὸς δάσους ἓνας μαθητὴς τοῦ Ἁγίου Σεραφεῖμ, ὁ συγγραφέας τοῦ κειμένου ποῦ ἀκολουθεῖ, εἶπε στὸ δάσκαλό του:

«Δὲν ἐννοῶ, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχω τὴν βεβαιότητα ὅτι εὐρίσκομαι ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ. Πῶς δύναμαι ν' ἀναγνωρίσω δι' ἐνὸς βεβαίου τρόπου τὴν ἐν ἐμοὶ φανέρωσίν του;...

— Τέκνον μου, εὐρισκόμεθα καὶ οἱ δύο τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ... Διατί δὲν θέλεις νὰ μὲ βλέπης;

— Δὲν δύναμαι νὰ σᾶς βλέπω, πάτερ μου, ἀπήνησα τότε. Οἱ ὀφθαλμοὶ σας λάμπουν· ἡ ὄψις σας ἐγινε λαμπροτέρα τοῦ ἡλίου καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν ἀντέχουν νὰ σᾶς ἀτενίσουν.

— Μὴ φοβᾶσαι διόλου, εἶπε, τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐφωτίσθης ὡς καὶ ἐγώ. Εὐρίσκεσαι καὶ σὺ τώρα ἐντὸς τοῦ πληρώματος τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· ἐὰν συνέβαινεν ἄλλως, δὲν θὰ σοῦ ἦτο δυνατὸν νὰ μὲ θεωρῆς, ὡς μὲ θεωρεῖς».

Καὶ συνεχίζει ὁ μαθητὴς τοῦ Σάρωφ· «...Φαντασθῆτε εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἡλίου, μέσα εἰς τὴν λάμψιν τῶν ἐκθαμβωτικῶν ἀκτίων τοῦ ἡλίου τῆς μεσημβρίας, τὸ πρόσωπον τοῦ συνομιλητοῦ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 581 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20 τεύχους.

11. Vladimir Lossky, Ἡ Μυστικὴ Θεολογία τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, Μετάφρ. Στ. Πλευράκη, Θεσ/νίκη 1964, σ. 266.

12. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 266.

σας. Βλέπετε τὴν κίνησιν τῶν χειλέων του, τὴν ἐναλλασσομένην ἔκφρασιν τῶν ὀφθαλμῶν του, ἀκούετε τὴν φωνὴν του, αἰσθάνεσθε τὰς χεῖράς του, αἱ ὁποῖαι σὰς βαστάζουν ἀπὸ τοὺς ὤμους, ἀλλὰ δὲν βλέπετε οὔτε τὰς χεῖρας οὔτε τὸ σῶμα τοῦ συνομιλητοῦ σας, οὐδὲν πλὴν τοῦ ἀπαστράπτοντος φωτός, τὸ ὁποῖον ἀπλοῦται εἰς τὴν περιοχὴν— φωτίζον διὰ τῆς λάμπσεως του τὸν κεκαλυμμένον ὑπὸ χιόνος λειμῶνα καὶ τὰς λευκὰς νυφάδας ποῦ ἀδιακόπως πίπτουν»¹³.

Ὁ εἰδικὸς σκοπὸς τῆς θείας Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ἦταν ἡ ἔξαρσι τῆς ἀπείρου δυναστείας τοῦ Κυρίου καὶ τῆς θεότητός του. Ἦταν ἄλλωστε ἀπαραίτητο στοὺς μαθητὰς νὰ ἴδουν τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ δύναμι τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ «μερικῶς», γὰ νὰ μπορέσουν ν' ἀντισταθοῦν στὴν ὥρα τῆς ἐσχάτης ταπεινώσεως τοῦ Σταυροῦ. Γίνεται ἔτσι ἡ Μεταμόρφωσι ἢ ἀκτινοβολία τῆς Ἀναστάσεως ποῦ πλησιάζει.

Ἡ Μεταμόρφωσι ἦταν καὶ τὸ ἐνέχυρο γιὰ τὴ δική μας ἀνάστασι, γιὰτι καὶ γιὰ μᾶς θὰ ξημερώσῃ ἐκεῖνη ἢ ἄλλη ζωὴ. Σωτηρία σημαίνει συμμετοχὴ στὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ. Κι ἐμεῖς θ' ἀναστηθοῦμε. Καὶ τὸ δικό μας σῶμα θὰ ἀλλάξῃ. «Τὴν ἐν τῇ Ἀναστάσει τοῦ Χριστοῦ θέωσιν τοῦ ἀνθρώπου προτυποῖ ἄριστα ἢ ἐπὶ τοῦ Θαβωρίου ὄρους Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρος. Ἐν αὐτῇ ἢ τεθεωμένη σάρξ φέρεται ὑπὸ τὰς ἀπείρους διαστάσεις τῆς θεότητος, φωτολαμποῦσα δὲ ἐν τῇ ἀρρήτῳ ἐκχύσει τοῦ θείου φωτός, ἀφήνει νὰ νοηθῇ ὁποῖα τις θὰ εἶναι ἢ λαμπρότης καὶ δόξα αὐτῆς μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν φωτοφόρον ἐξανάστασιν. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσχατολογικὴν θέωσιν τῆς φύσεως προτυποῖ θαυμασίως ἢ Μεταμόρφωσις. Ὅτι ἀπώλεσεν ἢ φύσις διὰ τῆς ἁμαρτίας, ἦτοι τὸν πρὸς θέωσιν δυναμισμὸν αὐτῆς, ἀνακτᾷ καὶ αὐθις ἐν τῷ Σωτῆρι, ἐπιτυγχάνουσα τοῦτο σταθερῶς καὶ ἀμεταπτώτως ἐπὶ τῷ τέλει τῶν αἰῶνων»¹⁴.

Ὁ Ἅγιος Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος ἐκφράζει τὴν ἀκόλουθη σκέψι στὸ ἐσχατολογικὸ του ὄραμα: «τὸ πῦρ τὸ οὐράνιον τῆς θεότητος, ὅπερ δέχονται οἱ χριστιανοὶ ἐντὸς αὐτῶν ἐν τῇ καρδίᾳ νῦν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, τοῦτο αὐτὸ τὸ ἐντὸς τῆς καρδίας διακονοῦν, ὅταν ἀναλυθῇ τὸ σῶμα, ἐξώτερον γίνεται, καὶ πάλιν συμπήσσει τὰ μέλη, καὶ ποιεῖ ἀνάστασιν τῶν λελυμένων μελῶν»¹⁵. Τότε κάθε τι ποῦ συγκέντρωσε ἢ ψυχὴ στὸν ἐσωτερικὸ της θησαυρό, θὰ ἐμφανισθῇ ἐξωτερικὰ στὸ σῶμα. Ὅλα θὰ γίνουν φῶς.

13. Vladimir Lossky, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 271-272.

14. Ἀ ν δ ρ έ ο υ Θε ο δ ῶ ρ ο υ, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 9.

15. Ὁμιλία 11, P.G. 34, σ. 544.

“Ολα θὰ γεμίουν ἀπὸ τὸ ἄκτιστο φῶς. «Τὰ σώματα τῶν Ἁγίων θὰ γίνουιν ὅμοια πρὸς τὸ ἐνδοξο σῶμα τοῦ Κυρίου, ὡς ἐνεφανίσθη τοῦτο εἰς τοὺς Ἀποστόλους τὴν ἡμέραν τῆς Μεταμορφώσεως. Ὁ Θεὸς θὰ εἶναι τὰ πάντα ἐν πᾶσι καὶ ἡ θεία χάρις, τὸ φῶς τῆς Ἁγίας Τριάδος θὰ λάμψη εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἀνθρωπίνων ὑποστάσεων, εἰς ὅλους ἐκείνους οἱ ὅποιοι τὸ ἀπέκτησαν καὶ οἱ ὅποιοι θὰ λάμψουν ὡς νέοι ἡλιοι εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Πατρὸς, ὅμοιοι πρὸς τὸν Υἱόν, μεταμορφωμένοι ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, Δοτῆρος τοῦ φωτός. Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος λέγει:

Τοῦ Παναγίου Πνεύματος ἐν πᾶσι τοῖς Ἁγίοις, καὶ λάμψει ὁ ἀπρόσιτος ἥλιος τούτων μέσον, καὶ πάντες ἐλλαμφήσονται κατ’ ἀναλογίαν τῆς πίστεως, καὶ πράξεως, ἐλπίδος καὶ ἀγάπης καθάρσεως, καὶ φωτισμοῦ τοῦ ἐκ τοῦ Πνεύματός Σου Θεὲ μόνε μακρόθυμε, καὶ κριτὰ πάντων»¹⁶.

Ὡστόσο ἡ ἀνακαινιστικὴ δύναμις τῆς θείας Μεταμορφώσεως δὲν περιορίζεται μονάχα στὴν ἐκλάμπρυνσι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἀλλὰ ἐπεκτείνεται καὶ εἰς ὀλόκληρη τὴ φυσικὴ δημιουργία. Τοῦτο ὑμνεῖ ὠραιότατα ὁ ὕμνωδὸς στὸ ἐξαποστειλᾶριο τῆς ἐορτῆς τῆς Μεταμορφώσεως λέγοντας. «Φῶς ἀναλλοίωτον Λόγε, φῶς Πατὸρ ἀγεννήτου, ἐν τῷ φανέντι φωτί σου, σήμερον ἐν Θαβωρίῳ, φῶς εἶδομεν τὸν Πατέρα, φῶς καὶ τὸ Πνεῦμα, φωταγωγοῦν πᾶσαν Κτίσιν».

Ἀναφερόμενος εἰς τὸ θέμα τοῦτο ὁ καθηγητὴς κ. Ἀνδρέας Θεοδώρου γράφει: «Αὕτη (ἡ φυσικὴ δημιουργία) διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ Ἀδάμ κατηνέχθη ὁμοίως εἰς τὴν φθοράν, ἐπιποθοῦσα τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταμόρφωσιν αὐτῆς, ἣν θὰ ἐπιτύχη ἐσχατολογικῶς, ὡς καινὴ γῆ καὶ καινοὶ οὐρανοὶ καὶ δὴ καὶ συμμόρφως πρὸς τὴν νέαν δόξαν τῶν υἰῶν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἐπὶ τοῦ Θαβωρίου ὄρους καταφώτισις τοῦ κόσμου καὶ ἡ ἀγίασις καὶ φαίδρυνσις συμπάσης τῆς κτίσεως, ἀποτελεῖ τὸ φαιδρὸν προανάκρουσμα τῆς τελικῆς τῶν πάντων Μεταμορφώσεως, ἐν οἷς ὁ Θεὸς ἔσται τοῖς πᾶσι πάντα»¹⁷.

Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν μὲ τὴν Μεταμόρφωσί του διδάσκει κάθε πιστὸν ὅτι, ἂν θέλῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἁμαρτία, μπορεῖ νὰ τὸν ἰδῆ, καὶ μάλιστα πολὺ λαμπρότερον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην πού θὰ καθήσῃ «ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ». Ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ φῶς τοῦ

16. Vladimir Lossky, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 280.

17. Ἀνδρέου Θεοδώρου, ἐνθ’ ἄνωτ., σ. 8.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πολλοὶ τῶν συγχρόνων θεολόγων ἔχουν ὀρθῶς διατυπώσει, ὅτι ἡ σημερινὴ ἐποχὴ εἶναι ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν, ἡ διδασκαλία περὶ Ἐκκλησίας κατέχει τὸ κέντρον τοῦ θεολογικοῦ ἐνδιαφέροντος, περὶ τὸ ὁποῖον στρέφεται ἡ προσοχὴ τῶν ἀσχολουμένων περὶ τὰ θεολογικὰ ζητήματα καὶ ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐπιζητοῦν νὰ εὑρουν λύσιν εἰς τὰ δύσκολα προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει ὁ ἄνθρωπος σήμερον.

Ὅλοι, ἀφ' ἐτέρου, ζῶμεν τὸ ἄγχος τῆς ἐποχῆς, τὴν ὁποίαν διανύομεν, καὶ τοῦτο συνεχῶς προβληματίζει τὸν ἄνθρωπον, ἀκόμη καὶ τὸν πιστὸν ἄνθρωπον, καὶ προσπαθοῦμεν — καὶ εἰδικώτερον ἡμεῖς οἱ Κληρικοὶ πρέπει νὰ προσπαθῶμεν — νὰ δώσωμεν ποιάν τινα ἐρμηνείαν εἰς τὰ ἐρωτήματα, τὰ ὁποῖα ἀνακύπτουν καὶ τίθενται πρὸ τῶν χριστιανῶν.

Νομίζω, ὅτι ὅλοι δυνάμεθα σήμερον νὰ διακρίνωμεν τὸ προαναφερθὲν ἄγχος τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ θὰ ἔχη δοκιμάσει τὰ πάντα εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν καὶ θὰ ἔχη ἀπογοητευθῆ, ἀναζητεῖ πλέον «μίαν λυτρωτικὴν συντροφιάν», διὰ νὰ εὔρῃ τὸν ἑαυτὸν του, τὴν ἡρεμίαν, τὴν εἰρήνην του.

Ὁ ἄνθρωπος σήμερον, ἡ εἰκὼν αὐτῆ τοῦ Θεοῦ, προβλημα-

κόσμου. Φῶς αἰώνιο καὶ παγκόσμιον. Φῶς ποῦ εἶναι ἱκανὸ νὰ φωτίσῃ «πάντα ἄνθρωπον» (Ἰωάν. 1,9). Ὁ ἄνθρωπος ὅμως γὰ νὰ γευθῆ τὸ φῶς, πρέπει νὰ παύσῃ νὰ εἶναι δέσμιος τῶν κατωτέρων αἰσθήσεων τῆς φύσεως, μωπαζοντας πρὸς τὰ πνευματικὰ μέχρι συσκοτίσεως καὶ ἀποτυφλώσεως. Γιὰ νὰ φθάσῃ κανεὶς εἰς τὴν ὀλοφώτειν ἡμέραν τοῦ Πνεύματος, πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας «κεκαθαρμένος κατὰ τὸν διπλοῦν ἄνθρωπον ἤτοι τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα». Καὶ «οὕτω κατακεκοσμημένος ὁ ἄνθρωπος δύναται ἄσαρκος νὰ περυγίσῃ εἰς τὴν αὔλον σφαῖραν τοῦ πνευματικοῦ φωτός, διὰ νὰ ἀπομάξῃ τὴν μαρμαρυγὴν τοῦ ἀδύτου κάλλους τῆς θεανθρωπίνης ὑποστάσεως»¹⁸.

Ἄρχιμ. ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ ΦΕΦΕΣ

18. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 11.

τίζεται, θέτει ἐρωτήματα καὶ ἀναμένει ἀπάντησιν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν· ἀναμένει συμπαράστασιν εἰς μίαν δύσκολον πορείαν, διότι οὗτος πάσχει ἐνίοτε ἀπὸ σύγχυσιν.

Ἡ σημερινὴ ἐποχὴ εἶναι ἢ κατ' ἐξοχὴν «ἐκκλησιολογικὴ» ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἐκκλησία καλεῖται νὰ πλησιάσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος πάσχει, ὑποφέρει. Καλεῖται ἡ Ἐκκλησία νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ γεγονός τῆς ψυχικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, δούλου ὄλων ἐκείνων τῶν περιστατικῶν, τὰ ὁποῖα κρατοῦν αὐτὸν μακρὰν τοῦ χώρου τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, μακρὰν τῆς Ἀπολυτρώσεως.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἀναπτύξω καὶ ἐρμηνεύσω τὸ πρόβλημα «Τί εἶναι Ἐκκλησία» ὡς ἀκολουθῶς: 1) Τί εἶναι Ἐκκλησία. 2) Προϊστορία καὶ ἴδρυσις τῆς Ἐκκλησίας. 3) Σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας. 4) Ἡ Ἐκκλησία ὡς τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὸ θέμα τοῦτο θὰ ἐπιχειρήσω, εὐθὺς ἀμέσως, νὰ ἐκθέσω, κατὰ τρόπον περιληπτικόν, στοιχεῖά τινα, διότι, ὡς γνωστόν, τὸ τεράστιον τοῦτο θέμα οὐδόλως δύναται νὰ ἐξαντληθῇ ἐντὸς τῆς στενότητος τοῦ χρόνου, τὸν ὁποῖον διαθέτομεν.

Α'

Τί εἶναι Ἐκκλησία.

Δὲν ὑπάρχει, νομίζω, δυσκολώτερον ἐγχείρημα ἀπὸ ἐκεῖνο, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ θεολόγος ἐπιχειρεῖ νὰ δώσῃ ὄρισμὸν περὶ Ἐκκλησίας, δυνάμενον πλήρως νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν οὐσίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἔνεκα τούτου, ὅλοι οἱ κατὰ καιροὺς διδόμενοι περὶ Ἐκκλησίας ὄρισμοὶ εἶναι λίαν ἐλλιπεῖς, παρ' ὅτι ἀληθεῖς ὡς ἐκφράσεις, ἀποδίδοντες μέρος τοῦ ὅλου περὶ Ἐκκλησίας προβλήματος.

Οὕτως ὁ σεβαστὸς Καθηγητὴς τῆς Δογματικῆς κ. Ἰ. Καρμύρης προσπαθῶν νὰ δώσῃ ὄρισμὸν περὶ Ἐκκλησίας ἀναφέρει ὅτι : «Κιβωτὸς τῆς σωτηρίας καὶ ταμιούχος καὶ οἰκονόμος καὶ διαχειριστὴς τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀγιαζούσης Θείας Χάριτος καὶ ἡ μόνη ἀθηντική καὶ ἀλάθητος διδάσκαλος τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας εἶναι ἡ Ἐκκλησία, ἣν, ὁ Σωτὴρ ἰδρύσας, ὥρισεν ὡς τὸ ὄρατὸν πνευματικὸν καθίδρυμα, ἐν ᾧ μόνῳ τελεσιουργεῖται ἢ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὑποκειμενικῇ προσοικειώσιν τῆς ἀπο-

λυτρώσεως» (Σύνοψις Δογματικῆς διδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, σ. 77).

Παρατηροῦμεν, ὅτι εἰς τὸν ἀνωτέρω ὀρισμὸν ἐπιχειρεῖται νὰ δοθῇ ἔκφρασις περὶ Ἐκκλησίας, περιλαμβάνουσα τὸ ὅλον ἔργον τῆς Ἐκκλησίας, μὲ βασικὸν στόχον τὴν ἔμφασιν εἰς τὴν διὰ τῆς Ἐκκλησίας σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ ξένων θεολόγων δύναται τις νὰ εὕρῃ πληθὺν ὀρισμῶν, ἐχόντων ὡς σκοπὸν νὰ δώσουν ἑρμηνεῖαν εἰς τὸ πρόβλημα: «Τί εἶναι Ἐκκλησία;».

Νομίζω, ὅτι δὲν ὑπάρχει πλήρης ὀρισμὸς περὶ Ἐκκλησίας, ἀλλ' ὅτι εἰς ἐκ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν ὀρισμῶν, δίδων ἰκανοποιητικὴν τινα λύσιν εἰς τὸ ἐν λόγῳ πρόβλημα εἶναι, ὅτι «ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ», ἔκφρασις στηριζομένη κυρίως οὐ μόνον εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Παύλειον καὶ Ἰωάννειον θεολογίαν, περὶ τὴν ὁποίαν, Παῦλειον θεολογίαν, θὰ ἀσχοληθῶ εἰς οἰκείαν παράγραφον τῆς παρούσης εἰσηγήσεως.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπομακρυνθῶ, ἐν τινι μέτρῳ, ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν, πρὸς τὸ παρόν, ἐξέτασιν τοῦ θέματος, πρέπει νὰ ἀναφέρω, ὅτι ἡ Ἐκκλησία, ἐκτὸς τῆς θείας τῆς ὄψεως, ἔχει καὶ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα, διότι εἶναι καὶ μία κοινωνία ἀνθρώπων ὁρατῆ καὶ ὀργανικῆ.

Ἀναφέρων ὁρατῆ, ἐννοῶ, ὅτι τὰ μέλη τῆς εἶναι γνωστὰ καὶ συγκεκριμένα, ὅτι ὑπακούουν εἰς διαφόρους κανόνας καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔχουν εὐθύνην νὰ διοικοῦν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνον σύνολον ἐκλεκτῶν, τοὺς ὁποίους γνωρίζει μόνον ὁ Θεός, διότι, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἡ Ἐκκλησία δὲν θὰ παρωμοιάζετο ὑπὸ τοῦ Ἀπ. Παύλου ὡς ἐν σῶμα. Ἡ Ἐκκλησία περιλαμβάνει ἁγίους, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλούς, περὶ τῶν ὁποίων δέον τὰ ἅγια μέλη νὰ φροντίζουν.

Ἡ Ἐκκλησία ὡς «σῶμα» εἶναι ὀργανωμένη. Ἐκαστον μέλος ἐπιτελεῖ ἐν ἔργῳ καὶ πάντα τὰ μέλη ὑπακούουν εἰς τὴν Κεφαλὴν τοῦ Σώματος, τὸν Χριστόν.

Ἐπίσης τὸ ἔργον ἐκάστου μέλους τῆς Ἐκκλησίας εἶναι περιωρισμένον, δὲν ἔχει ἀπόλυτον χαρακτῆρα. Ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἐν σῶμα καὶ μάλιστα «Σῶμα Χριστοῦ», πρέπει νὰ εἶναι συγχρόνως μία ὀργανωμένη κοινωνία.

Ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴν ἐποχὴν καὶ ἐντεῦθεν, εἰς τὴν συνείδησιν τῆς πλειονότητος τῶν χριστιανῶν ὑπάρχει ἡ ἀποψις, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑπερφυσικοῦ χαρακτῆρός της ἡ Ἐκκλησία εἶναι καὶ

μία όρατή κοινωνία. Ὁ Ἀπόστ. Παῦλος καί ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης διετύπωσαν σαφῶς τοῦτο. Ἐγνώριζον ποῖον ἦτο τὸ μέλος τῆς Ἐκκλησίας καί ποῖον δὲν ἦτο: «Τί γάρ μοι καί τοὺς ἔξω κρίνεις; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρίνει καί ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν» (Α΄ Κορ. 5, 12-13). «Καθάπερ γάρ τὸ σῶμα ἐν ἔστι καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνός, πολλά ὄντα, ἐν ἔστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς» (Α΄ Κορ. 12,12). «Πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῆ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται» (Α΄ Τιμ. 1, 10). «Καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν... ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν· εἰ γάρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν· ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν» (Α΄ Ἰωάν. 2, 18-19).

Ἐκάστη τοπικὴ Ἐκκλησία ἔχει τοὺς προεστούς της καὶ ἡ ὅλη Ἐκκλησία ἔχει τὸν Κύριον καὶ τοὺς Ἀποστόλους.

Ἄλλ' ἐκτὸς τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι όρατή, αὕτη ἐπὶ πλέον εἶναι καὶ ὀργανικὴ κοινωνία.

Ἐπάρχουν δύο εἶδη κοινωνιῶν ἢ συναθροίσεων: ἀφ' ἑνός ἢ κατόπιν συμφωνίας δημιουργηθεῖσα καὶ ἡ ὀργανικὴ κοινωνία.

Εἰς τὴν πρώτην κοινωνίαν ἐν σύνολον ἀνθρώπων δημιουργεῖ μίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ὁμάδα μὲ ἐν καταστατικὸν ἢ μίαν κοινήν συμφωνίαν, π.χ. εἰς ἐπαγγελματικὸς συνεταιρισμὸς, ὁ ὁποῖος ὁμως δύναται νὰ διαλυθῆ, ἐὰν τὰ μέλη, τὰ ὁποῖα συνέστησαν αὐτόν, ἀποφασίσουν τοῦτο.

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἕτερον εἶδος κοινωνίας, ἡ ὀργανικὴ κοινωνία, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχομεν στενὴν σχέσιν. Φέρω, ἐν προκειμένῳ, ὡς παράδειγμα τὴν οἰκογένειαν. Δὲν ἔχομεν ἐκλέξει τὴν οἰκογένειάν μας· ἔχομεν γεννηθῆ ἐντὸς αὐτῆς.

Δὲν ἔχομεν δημιουργῆσει μίαν συνάθροισιν, ὀρίζοντες ὡς πρόεδρον τὸν πατέρα μας καὶ ὡς γραμματέα τὴν μητέρα μας. Ἀνήκομεν εἰς τὴν οἰκογένειάν μας ἐκ γενετῆς. Ἡ οἰκογένεια μᾶς ἐδημιούργησεν ὅ,τι εἴμεθα, καὶ τίποτε δὲν δύναται, ὅπως καὶ ἂν ἐξελιχθῶμεν, νὰ ἐξαλείψῃ τὴν σχέσιν μας αὐτὴν.

Ἐν ἔθνος, ἀφ' ἑτέρου, εἶναι μία μεγάλη οἰκογένεια. Ὁ δεσμὸς τῆς ἐνότητός του δὲν εἶναι συμβόλαιόν τι, ἀλλὰ ἡ γέννησις τῶν μελῶν ἐντὸς τοῦ ἔθνους. Εἰς Ἑλλήν λ.χ. δύναται νὰ ἀποκτήσῃ ξένην ὑπηκοότητα, ἐὰν μονίμως ἐγκατασταθῆ εἰς ξένον Κράτος· τοῦτο ὁμως δὲν εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἐθνικὴν του συνείδησιν.

Ἐν ἔθνος περιλαμβάνει ὄχι μόνον τὰ ζῶντα καὶ παρόντα μέλη, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐξῆσαν καθ' ὄλον τὸ παρελθόν καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα θὰ ζήσουν εἰς τὸ μέλλον. Ἀπλῶς οἱ ζῶν-

τες καθίστανται ὁ συνδετικός κρίκος τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος.

Ἐξετάζοντες τώρα τὴν Ἐκκλησίαν παρατηροῦμεν, ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ὁμάς ἀνθρώπων δημιουργηθεῖσα δι' ἐνὸς «συμβολαίου», ἀλλ' εἶναι μία ὀργανικὴ ἐν Χριστῷ κοινωνία. Ὁ δεσμός τῆς ἐνότητος δὲν προέρχεται κατόπιν συμβολαίου τινός, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος γεννᾶται ἐντὸς αὐτῆς τῆς ἐνότητος, ὄχι διὰ φυσικῆς γεννήσεως, ἀλλὰ διὰ πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ Βαπτίσματος.

Ἐν ἄτομον δὲν δύναται νὰ γίνῃ μέλος τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον, καθ' ὃν γίνεται εἰς μίαν ἀνθρωπίνην ὀργάνωσιν, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐκπληρώσῃ ὅλας ἐκείνας τὰς προϋποθέσεις τῆς μετανοίας καὶ πίστεως- παράδειγμα οἱ κατηχούμενοι τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας-καὶ μετὰ νὰ γίνῃ μέλος τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ Βαπτίσματος. Τοῦτο εἶναι τὸ δῶρον τοῦ Θεοῦ, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον στάδιον τῆς ἀναγεννήσεώς του. Εἰς τὸ μέλλον ἐνδέχεται τὸ μέλος αὐτὸ τῆς Ἐκκλησίας νὰ μὴ εἶναι καλὸν μέλος· τὸ γεγονὸς ὅμως τοῦτο οὐδαμῶς βλάπτει τὴν οὐσίαν τῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία εἶναι μία «ὀργανικὴ» κοινωνία, αὕτη εἶναι κάτι πολὺ περισσότερον ἀπὸ μίαν ἀπλὴν κοινωνίαν.

Ὅπως εἰς τὴν οἰκογένειαν καὶ τὸ ἔθνος, οὕτω καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὑπάρχει τὸ στοιχεῖον τοῦ μυστηρίου. Ὑπάρχει τι, τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα πλήρως διὰ τῆς λογικῆς νὰ κατανοήσωμεν, ἀλλ' ἀπλῶς τὸ ζῶμεν. Καὶ αὐτὸ τὸ μυστήριον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν εἶναι μυστήριον τῆς φύσεως, ἀλλὰ μυστήριον τῆς Θείας Χάριτος.

Εἰς τοὺς λόγους τοῦ πατρὸς Σεργίου Bulgakov μνημονεύεται, ὅτι: «ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι ἐν ἴδρυμα· αὕτη εἶναι μία νέα ζωὴ ἐν Χριστῷ, καθοδηγούμενη ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ φωτίζει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία εἶναι πεπληρωμένη μετὰ τὴν χαρὰν τῆς Ἀναστάσεως καὶ τοῦ θριάμβου κατὰ τοῦ θανάτου. Ὁ Ἀναστάς Κύριος ζῆ μετὰ ἡμᾶς καὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ μυστηρίου ἐν Χριστῷ» (L' Orthodoxy, σ. 1).

Ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνον, ὥς τινες ὑποστηρίζουν, μία παραχώρησις εἰς τὴν πεπτωκυῖαν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀλλ' εἶναι προσέτι τὸ περιβάλλον, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ ἄνθρωπος ἐδημιουργήθη καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ εἶναι προωρισμένος νὰ ζήσῃ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

Ἄρχιμ. ΤΙΜΟΘ. ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ., M. Phil.

Ἱερατικὲς Μορφές

π. ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ *

Β'.

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΗΛΕΙΑΣ ΕΠΕΥΛΟΓΕΙ

Ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας καὶ Μητροπολίτης Ἡλείας κ. Ἀθανάσιος, λαβὼν ὑπ' ὄψιν τὴν Πρᾶξιν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ ἐνοριακοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἀγ. Νικολάου, τὴν Ἀπόφασιν τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου Βασιλακίου, μάλιστα δὲ τὴν Ἐπιστολὴν — «Συμμαρτυρίαν» ἀπάντων τῶν εὐλαβεστάτων χριστιανῶν καὶ ἰδίαν γνώμην ἔχων, ἀπεδέχθη τὴν «Πρότασιν» καὶ ἐγνώρισε τὴν ἀπόφασίν του διὰ ταύτης τῆς «Πράξεως» του, τὴν ὁποίαν καὶ παρέλαβε στοργικῶς ἡ Ἱστορία τῆς Τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ κατεχώρισεν εἰς τὴν πνευματικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἐπισκόπου καὶ Ποιμενάρχου αὐτῆς.

Ἡ Πρᾶξις αὕτη τοῦ Σεβασμιωτάτου τύποις καὶ οὐσίᾳ ἐκφράζει καὶ ὑλοποιεῖ τὴν λαϊκὴν βούλησιν καὶ θέλησιν.

«Ἐλλαβέστατοι καὶ προσφιλέστατοι μοι Χριστιανοὶ τῆς Ἐνορίας Βασιλακίου (Ὀλυμπίων).

» Μετὰ βαθυτάτης συγκινήσεως ἀνέγνωσα τὴν ἀποσταλείσάν μοι ἐπιστολήν σας, τὴν Πρᾶξιν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Νικολάου τῆς ἐνορίας σας, καὶ τὴν Ἀπόφασιν τοῦ Κοινοτικοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινότητός σας, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὴν ἀπόφασιν ὄλων σας, ἵνα τιμῆσθε τὸν ἀείμνηστον πνευματικὸν πατέρα σας πρεσβύτερον Νικόλαον Παπαδημητρίου διὰ τῆς τοποθετήσεως ἐν τῇ ἐνορίᾳ σας τῆς Προτομῆς του.

» Ἡ Πρᾶξις αὐτή, ἀγαπητοὶ Χριστιανοὶ τοῦ Βασιλακίου, σᾶς τιμᾷ ὄλως ἰδιαιτέρως, σᾶς ἀνεβάζει εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν Χριστιανῶν τῆς περιφερείας σας καὶ παρέχει εἰς πάντας ἡμᾶς τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ὅντως ὁ αἰδίδιμος Ἐφημέριός σας ἐπὶ μίαν σχεδὸν πεντηκονταετίαν ἔσπειρεν εἰς ἀγαθὴν γῆν τὸν θεῖον σπόρον καὶ ἤδη οἱ πνευματικοὶ καρποὶ ἤρχισαν νὰ γίνωνται εὐχρημοὶ καὶ ἀγλαεῖς διὰ τὰς ψυχὰς σας.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 602 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20 τεύχους.

» Πράγματι, από τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας συνεκέν-
τρωσα, καὶ τὰς ἰδικὰς σας ἀξιοπίστους μαρτυ-
ρίας, ὁ παπᾶ - Νικολάκης ὑπῆρξεν ἕνας
ἀγαθὸς Λευΐτης, ἕνας τίμιος καὶ μειλίχιος
ἄνθρωπος, μίᾳ ἀφιερωμένη καὶ ἀφωσιωμέ-
νῃ εἰς τὴν Ὁρθόδοξον ἀγιωτάτην Μητέρα
μας Ἐκκλησίαν προσωπικότης καὶ ἐμπνευ-
σμένος λειτουργὸς τῶν παναγίων Μυστη-
ρίων αὐτῆς.

» Ὑπῆρξε «πρεσβύτης νηφάλιος, σεμνός, σόφρων, ὑγιής
τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ἔπομονῃ», ἵνα κατὰ τὸν μεγάλον ἀπό-
στολον Παῦλον εἴπωμεν⁹.

» Δικαίως, λοιπόν, ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀποδώσετε αὐτῷ τὰ «πνευ-
ματικά τροφεῖα» διὰ τῆς τοποθετήσεως εἰς ἐμφανῆ καὶ περιόπτον
θέσιν τοῦ χωρίου σας τῆς προτομῆς αὐτοῦ, ἢ σεβασμία μορφῇ
τοῦ ὁποίου θὰ σᾶς ἐμπνέῃ καὶ θὰ διδάσκῃ τὰ τέκνα σας εἰς τὸ
διηρηκές.

» Ἀποδεχόμεθα ὀλοφύχως τὴν εὐγενε-
στάτην καὶ συγκινητικὴν πρότασίν σας,
ἐπευλογοῦμεν τὴν ἀγίαν ἀπόφασίν σας καὶ
συγχαίρομεν πατρικῶς πάντα ὑμᾶς διὰ
τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ χρέους
σας.

» Ἡ Ἱερὰ ἡμῶν Μητρόπολις, κατόπιν ἐπισταμένης καὶ συνε-
τῆς μελέτης, ἀπεφάσισε νὰ κατευθύνῃ αὕτη τὴν περίπτωσίν σας
αὐτὴν καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, τὴν ὁποίαν προ-
σεχῶς θὰ συγκροτήσωμεν ἐξ εὐνοπήτων προσώπων τῆς ἐνο-
ρίας σας, νὰ ἐνεργήσωμεν διὰ τὰ τῆς Προτομῆς, τῆς ὁποίας τὰ
ἀποκαλυπτήρια ὀρίζομεν ἤδη, ὅπως λάβουν χώραν ἐν τῇ ὑμετέρᾳ
Κοινότητι τὴν 29ην Μαΐου 1972, ἡμέραν Δευτέραν τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος, ἐν πανδήμῳ πανηλιακῇ συγκεντρῶσει.

» Ἐπὶ τούτοις διατελοῦμεν

Μετὰ πατρικῶν εὐχῶν καὶ ἀγάπης Χριστοῦ

Ὁ Ἐπίσκοπος καὶ Μητροπολίτης ὑμῶν

† Ὁ Ἡλείας καὶ Ὡλένης Ἀθανάσιος».

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΚΩΝΣΤ. Θ. ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ

ΕΝΟΡΙΑΚΑ

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

ΔΙΑ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

Προτού προχωρήσωμεν εἰς τὸ θέμα τῆς προετοιμασίας τῶν μελλονύμφων διὰ τὸν γάμον ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας, κρίνομεν σκόπιμον νὰ ἀναφερθῶμεν εἰς τὸν τρόπον ἐργασίας τῶν ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν πρὸς πρόληψιν τῶν διαζυγίων.

Πρὸς τοῦτο, θὰ λάβωμεν ὡς παράδειγμα τὴν ποιμαντικὴν φροντίδα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς ἐπισκοπῆς τῆς περιφέρειας τοῦ Osnabrück τῆς Γερμανίας, ὅπως τὴν ἐκθέτει ὁ Διευθυντὴς τοῦ τμήματος διὰ τὰ προβλήματα τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας (Referat für Ehe- und Familienfragen) τῆς ποιμαντικῆς ὑπηρεσίας Seelsorgeamt τῆς ἐν λόγῳ ἐπισκοπῆς Dr. Günther Stöcklin¹.

Πρὸ πάσης ἄλλης ἐνεργείας κατεβλήθη προσπάθεια στρατολογήσεως ἱκανοῦ ἀριθμοῦ συνεργατῶν, οἱ ὅποιοι ὅμως ἔπρεπε νὰ λάβουν μίαν εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ ἐκπαίδευσις δὲ αὕτη κατέστη δυνατὴ διὰ τῆς συνεργασίας εἰδικῶν ἐπιστημόνων, κυρίως καθηγητῶν τῶν διαφόρων γερμανικῶν Πανεπιστημίων.

Ἀκολούθως, ἰδρύθησαν συμβουλευτικοὶ σταθμοί, τόσον εἰς τὴν ἔδραν τῆς ἐπισκοπῆς (Osnabrück), ὅσον καὶ εἰς τὰς λοιπὰς περιοχάς. Οἱ σταθμοὶ δὲ αὗτοι εἶναι ἀνοικτοὶ καθ' ὅλας τὰς ἐργασίμους ἡμέρας καὶ ὥρας τῆς ἐβδομάδος. Συνεπῶς, κάθε σύζυγος δύναται νὰ ἀναζητήσῃ ἐκεῖ εἰδικὴν βοήθειαν, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τοῦ γάμου τοῦ καὶ πρὸς πρόληψιν τοῦ κινδύνου τῆς τελείας διαλύσεως τοῦ συζυγικοῦ δεσμοῦ.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐπικοινωνίαν, ἡ ὁποία πραγματοποιεῖται μετὰ τοῦ ἑνὸς τῶν συζύγων, ὁ ὁποῖος προστρέχει εἰς τὸν συμβουλευτικὸν σταθμὸν καὶ ζητεῖ βοήθειαν, δίδεται εἰς αὐτὸν ἡ εὐκαιρία νὰ ὁμιλήσῃ διὰ τὸ πρόβλημά του, νὰ ἐκφράσῃ ἐλευθέρως τὸν πόνον του, τὴν πικρίαν του, τὴν ἀπογοήτευσίν του, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀνακουφισθῇ ἑσωτερικῶς.

Κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον δίδεται ἡ εὐκαιρία καὶ εἰς τὸν ἀσκούντα τὸ ποιμαντικὸν αὐτὸ ἔργον νὰ σχηματίσῃ μίαν πρώτην εἰκόνα τοῦ προβλήματος. Διὰ καταλλήλων ἐρωτήσεων θὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν εἰκόνα αὐτὴν καὶ θὰ ἐπισημάνῃ τυχὸν ἄλλα προβλήματα, τὰ

1. Ἰδὲ Pastoralblatt 9/1972, σελ. 265-269.

ὅποια συνδέονται ἐσωτερικῶς μετὰ τοῦ προβλήματος, ὅπως τοῦτο ἐκδηλοῦται καὶ γίνεται ἀντιληπτὸν ὑπὸ τῶν συζύγων. Εἰς τὰ προβλήματα αὐτὰ ὁ ἐργάτης τῆς Ἐκκλησίας θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπανεέλθῃ κατὰ τὰς μετέπειτα συναντήσεις (συνεντεύξεις) μετὰ τοῦ ἐνὸς ἢ καὶ μετὰ ἀμφοτέρων τῶν συζύγων.

Πάντως κύριος σκοπὸς τῆς πρώτης αὐτῆς ἐπικοινωνίας δὲν εἶναι τόσον ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ συγκεκριμένου προβλήματος, ὅσον ἡ ἐνίσχυσις τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν ζητοῦντα βοήθειαν. Πρέπει νὰ ἐνισχυθῇ εἰς αὐτὸν ἡ πεποίθησις ὅτι τὸ θέμα του θὰ λάβῃ τελικῶς μίαν θετικὴν ἔκβασιν. Ταυτοχρόνως ὅμως ὑπογραμμίζεται, ὅτι τοῦτο θὰ ἀπαιτήσῃ ἴσως μακρὰν συνεργασίαν μετὰ τῶν συνεργατῶν τοῦ συμβουλευτικοῦ σταθμοῦ.

Εὐθὺς μετὰ τὴν πρώτην αὐτὴν ἐπίσκεψιν, καταβάλλεται προσπάθεια ἐπικοινωνίας καὶ μετὰ τοῦ ἑτέρου συζυγικοῦ μέρους (τοῦ ἢ τῆς συζύγου).

Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλον, διότι τὰς περισσοτέρας φορὰς ὁ σύζυγος (ἢ ἡ σύζυγος) δὲν γνωρίζει τίποτε περὶ τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς τῆς συζύγου (ἢ τοῦ συζύγου) εἰς τὸν συμβουλευτικὸν σταθμὸν. Εἶναι δὲ φυσικόν, ὅταν κληθῇ εἰς συνεργασίαν, νὰ αἰσθάνεται ὅτι εὐρίσκεται τρόπον τινὰ εἰς κατάστασιν κατηγορουμένου, καὶ αἱ ἀντιδράσεις του εἶναι ἀνάλογοι.

Μερικὰς φορὰς ἡ συνάντησις καὶ μετὰ τοῦ ἑτέρου τῶν συζύγων ἐπιτυγχάνεται καί, οὕτω, ἐπαυξάνονται αἱ δυνατότητες ἐπιτυχίας. Ὁ καθεὶς παρουσιάζει τὸ ὅλον πρόβλημα ἐκ τῆς ἰδικῆς του πλευρᾶς καὶ σχηματίζεται μία περισσότερον ἀντικειμενικὴ καὶ περισσότερον ὀλοκληρωμένη εἰκὼν τοῦ ὅλου προβλήματος. Ὅταν ὑφίσταται ἡ ἐπιθυμία πρὸς συνεργασίαν καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν συζύγων, τότε ἡ δυνατότης ἐπιτυχίας ἐπαυξάνεται ἀκόμη περισσότερον. Τοῦτο διότι μόνον τότε εἶναι δυνατόν νὰ προσφερθῇ πραγματικὴ βοήθεια, ὅταν ἀμφοτέροι οἱ σύζυγοι χαρακτηρίσουν τὴν κατάστασιν τῆς συζυγικῆς των ζωῆς ὡς μὴ ἱκανοποιητικὴν καὶ ἐπιθυμοῦν εἰλικρινῶς μίαν ἀλλαγὴν. Εἶναι ἀκόμη ἀπαραίτητον νὰ θελήσουν νὰ ἀμφισβητήσουν τὴν ὀρθότητα τῶν ἀπόψεων καὶ τοῦ τρόπου συμπεριφορᾶς των καὶ νὰ καταβάλουν εἰλικρινεῖς προσπάθειαις ἀλλαγῆς.

Ἀντιθέτως, ὅταν οἱ σύζυγοι δὲν ἔχουν τὴν συναίσθησιν τῆς προσωπικῆς αὐτῶν ἐνοχῆς διὰ τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν, ὅταν ὁ καθεὶς ἐπιρρίπτῃ τὴν εὐθύνην εἰς τὸν ἕτερον καὶ δὲν εἶναι πρόθυμος νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἐξ αἰτίας καὶ τῆς ἰδικῆς του συμπεριφορᾶς ἢ καὶ ἐξ αἰτίας καὶ τοῦ ἰδικοῦ του τρόπου ἀντιδράσεως εἰς ὀρισμένας καταστάσεις, ἐδημιουργήθη ἡ κρίσις εἰς τὸν γάμον, τότε ἐλάχισται δυνατότητες ἐπιτυχίας ὑφίστανται.

Πρέπει δηλαδή να σημειωθῆ, ὅτι εἰς περίπτωσιν κρίσεως εἰς τὸν γάμον καὶ εἰς τὴν συζυγικὴν ζωὴν, οὐδεὶς ἐκ τῶν συζύγων ἔχει δικαίωμα νὰ διαχωρίσῃ τὰς εὐθύνας του. Τοῦτο διότι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἑνὸς ἀποτελεῖ πολλακίς ἀντίδρασιν εἰς τὴν συμπεριφορὰν τοῦ ἄλλου.

Σκοπὸς λοιπὸν τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς εἶναι νὰ φανερώσῃ καὶ νὰ καταστήσῃ παραδεκτὴν τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν ἐκ μέρους τῶν συζύγων.

Ἄλλὰ ἡ ποιμαντικὴ μέριμνα διὰ τὰς περιπτώσεις αὐτὰς δὲν σταματᾷ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Πρέπει οἱ σύζυγοι νὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὴν σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ καταβάλουν μίαν νέαν προσπάθειαν, μὲ σκοπὸν τὴν ἀλλαγὴν τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῆς.

Ἡ διάρκεια τῶν «συνεντεύξεων» αὐτῶν μετὰ τῶν συζύγων εἰς τοὺς «συμβουλευτικὸς σταθμοὺς» τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Ὁσναμπρὺκ εἶναι 45 περίπου λεπτῶν τῆς ὥρας. Ἐπαναλαμβάνονται δὲ μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα, ἐπὶ ἓν ἔτος ἢ καὶ ἐπὶ ἀκόμη περισσότερον χρονικὸν διάστημα, ἐὰν τοῦτο καταστή ἀναγκαῖον.

Ἡ διαδικασία, ἡ ὁποία ἀκολουθεῖται, ἔχει ὡς ἀκολούθως. Αἱ πρῶται δύο, ἕως πέντε συναντήσεις, πραγματοποιοῦνται μεθ' ἑνὸς ἐκάστου τῶν συζύγων κεχωρισμένως. Τοῦτο δίδει εἰς τοὺς συζύγους τὴν δυνατότητα ἐλευθέρας ἐκφράσεως καὶ ψυχικῆς «ἐκτονώσεως», χωρὶς νὰ ὑφίσταται ὁ κίνδυνος νὰ πληρωθῆ τις ἐξ αὐτῶν. Ταυτοχρόνως καὶ ὁ ἀσκῶν τὸ ποιμαντικὸν αὐτὸ ἔργον δύναται νὰ σχηματίσῃ μίαν γενικὴν εἰκόνα περὶ τοῦ ὅλου προβλήματος.

Αἱ συναντήσεις αὐταὶ βοηθοῦν τὴν προσέγγισιν τῶν συζύγων καὶ κατὰ ἓνα ἄλλον τρόπον. Οὗτοι καθίστανται, σὺν τῷ χρόνῳ, περισσότερον προσεκτικοὶ καὶ ὀλιγώτερον «ἐπιθετικοὶ» εἰς τὰς ἐκφράσεις των.

Ὅταν οἱ σύζυγοι, διὰ τῶν ἰδιαιτέρων αὐτῶν «συνεντεύξεων», καταστοῦν ἱκανοὶ νὰ συζητήσουν μετὰξὺ των μὲ μεγαλυτέραν ἀντικειμενικότητα καὶ ψυχραιμίαν, τότε προγραμματίζονται τοιαῦται κοινὰ συναντήσεις. Εἰς τὰς συναντήσεις αὐτὰς παρευρίσκεται ἐκτὸς τῶν συζύγων καὶ τοῦ ἀσκούντος τὸ ποιμαντικὸν αὐτὸ ἔργον καὶ ἓν ἀκόμη πρόσωπον τοῦ ἑτέρου πρὸς τὸν ἀσκούντα τὸ ποιμαντικὸν ἔργον φύλου.

Εἶναι φανερόν, ὅτι ἐὰν ἡ συζήτησις αὐτὴ ἐπραγματοποιεῖτο εἰς τὴν οἰκίαν τῶν συζύγων, θὰ κατέληγεν εἰς ἓνα ἀκόμη «καυγᾶ». Ἡ παρουσία ὁμῶς τῶν δύο ἐτέρων προσώπων ἐξασφαλίζει εἰς τὴν συζήτησιν σοβαρότερον ἐπίπεδον καὶ μεγαλυτέραν ἀντικειμενικότητα. Συνεπῶς, δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς μεγαλυτέραν κατα-

Η ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ *

Ἄλλ' ὡς ἐτονίσθη ἀνωτέρω, τὸ ζήτημα τῆς ἀξίας τῆς κατ' οἶκον ποιμαντικῆς ἐπισκέψεως δύναται νὰ ἀντιμετωπισθῇ μόνον ἐν συσχετισμῶ μετὸν καθορισμὸν τοῦ σκοποῦ, διὰ τὸν ὁποῖον αὐτὴ πραγματοποιεῖται, καθὼς ἐπίσης τῶν γενικῶν ἀπόψεων τοῦ κληρικοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὸν σκοπὸν τῆς καθ' ὅλου ποιμαντικῆς του δραστηριότητος, ἐὰν δηλ. ὁ ἱερεὺς νομίζῃ ὅτι ἡ κατ' οἶκον ποιμαντικὴ ἐπίσκεψις ἔχει σκοπὸν τὴν ὄθησιν τῶν πιστῶν πρὸς ἐκκλησιασμὸν ἢ τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς φιλικῆς συνομιλίας μετὰ τοὺς ἐνορίτας ἢ τὴν συλλογὴν χρημάτων διὰ κάποιον χρήσιμον ἔργον, τότε εἶναι ἀμφίβολον, ἂν ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐνορίτας κατ' οἶκον χρησιμοποιῇ τὰς ἱκανότητάς του καὶ τὸν χρόνον του κατὰ τὸν καλύτερον δυνατὸν τρόπον.

Ἐὰν ὅμως βλέπῃ τὴν κατ' οἶκον ἐπίσκεψιν τῶν ἐνοριτῶν του εἰς πλήρη συνάρτησιν μετὰ τὸ καθόλου ποιμαντικόν του ἔργον καὶ ὡς ἀναπόσπαστον μέρος τῆς διακονίας του, τὸ ὁποῖον τίποτε ἄλλο δὲν δύναται νὰ ὑποκαταστήσῃ, τότε αἱ κατ' οἶκον ἐπισκέψεις τῶν ἐνοριτῶν δύναται νὰ προσφέρουν εἰς αὐτὸν σπανίας εὐκαιρίας θεμελιώσεως διαπροσωπικῶν σχέσεων, εὐαγγελισμοῦ καὶ

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 592 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20 τεύχους.

νόησιν καὶ εἰς ἠύξημένην προθυμίαν συνεργασίας ἀμφοτέρων τῶν συζύγων.

Μετὰ τὰ δύο αὐτὰ στάδια τῆς ποιμαντικῆς προσπάθειας (συζήτησις μεθ' ἑκατέρου τῶν συζύγων κεχωρισμένως καὶ συζήτησις τῶν συζύγων ἐνώπιον δύο ἐτέρων προσώπων), ἀκολουθεῖ ἐν τρίτον στάδιον τῆς «θεραπευτικῆς» αὐτῆς ἀγωγῆς. Ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι συμμετέχουν εἰς τὰς συναντήσεις μιᾶς ομάδος, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ 4-5 συζυγικῶν ζευγῶν. Αἱ συναντήσεις αὐταί, εἰς τὰς ὁποίας παρευρίσκεται καὶ ὁ ἀσκῶν τὴν ἐν λόγῳ ποιμαντικὴν μέριμναν, διαρκοῦν 90 περίπου λεπτὰ τῆς ὥρας καὶ πραγματοποιοῦνται μίαν φορὰν τὴν ἐβδομάδα. Ἐχουν δὲ ὡς ἀντικείμενον συζητήσεως τὰ συζυγικὰ προβλήματα τῶν ζευγῶν, τὰ ὁποῖα συνιστοῦν τὴν ομάδα.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

σωτηρίας, αἱ ὁποῖαι συνήθως χάνονται, ὅταν ὁ κληρικός παραμελήσῃ τὰς κατ' οἶκον ἐπισκέψεις.

Ὁ ποιμὴν εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν τοῦς ὑπηρετήσῃ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Σκοπὸς του εἶναι νὰ φέρῃ εἰς κάθε σπῆτι καὶ νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς πιστοὺς τὴν ἀγάπην τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (2 Κορ. 13,14) εἴτε αὐτοὶ ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν προσφορὰν εἴτε ὄχι, καὶ νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἐλευθέρους νὰ τὴν ἀρνηθοῦν, ἐὰν τὸ ἐπιθυμοῦν, χωρὶς νὰ δοκιμάσουν ἀμηχανίαν. Οἱ πιστοὶ ἐλπίζουν νὰ εὔρουν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ποιμένου ἕνα καλόν, εἰλικρινῆ καὶ ἀπλὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος τοὺς πλησιάζει μετὰ ἀγάπην. Ὅπως οἱ Ἕλληνες πού ἐπλησίασαν τὸν Φίλιππον, ὅταν οἱ πιστοὶ συναντοῦν τὸν ποιμένα, λέγουν καὶ αὐτοὶ μετὰ τὰ χεῖλη τῆς καρδίας των· «Κύριε θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν» (Ἰωάν. 12,21).

Ἀναζητοῦν κάποιον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕνας ἀπὸ αὐτούς, ἀλλ' ὄχι ἀκριβῶς ὅπως αὐτοὶ, πού ποτε ὅμως δὲν τοὺς βλέπει ἀφ' ὑψηλοῦ· κάποιον, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ δύνανται νὰ ἐμπιστευθοῦν μετὰ ἀσφάλειαν τὰ μυστικά των, χωρὶς νὰ διατρέχουν τὸν κίνδυνον νὰ ἀποκουρσοῦν ὑπ' αὐτοῦ.

Ὁ πρακτικὸς σκοπὸς τῆς κατ' οἶκον ποιμαντικῆς ἐπισκέψεως, ὅπως ἤδη ἀνεφέρθη, εἶναι νὰ προσφέρῃ μίαν εὐκαιρίαν θεμελιώσεως καὶ διατηρήσεως μιᾶς ποιμαντικῆς σχέσεως καὶ νὰ διαπιστώσῃ ἀνάγκας τῶν πιστῶν, πρὶν ἀκόμη αἱ ἀνάγκαι αὐταὶ γίνουσι αἰσθηταὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων.

Ἀπὸ ἐκπαιδευτικῆς ἀπόψεως, ἕνας καλῶς ἐφοδιασμένος ποιμὴν θὰ ἐπιδείξῃ ἰδιαιτέραν εὐαισθησίαν εἰς φαινομενικῶς μικροτέρας ἀνάγκας καὶ θὰ δώσῃ πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι θὰ βοηθήσουν νὰ ἀποφευχθοῦν πολλὰ σοβαρὰ δυσκολία εἰς τὸ μέλλον. Αἱ ἀνάγκαι αὐταὶ σχετίζονται συνήθως μετὰ προσωπικὰς καὶ οἰκογενειακὰς σχέσεις, ἰδιαιτέρως μετὰ τὰ παιδιά, δύνανται δὲ νὰ ἀποτελέσουν ἐξαιρετικῶς δημιουργικὰς ἐκπαιδευτικὰς εὐκαιρίας, αἱ ὁποῖαι ἄνευ τῆς κατ' οἶκον ἐπισκέψεως θὰ ἐχάνοντο ἐντελῶς.

Κατὰ τὰς κατ' οἶκον ἐπισκέψεις δύναται νὰ διαπιστώσῃ ὁ κληρικός ὑποκουπτομένας προσωπικὰς δυσκολίας καὶ ἄγχος εἰς πολλὰ ἄτομα, πολὺ πρὶν αὐτὰ τὰ ἄτομα σκεφθοῦν νὰ ζητήσουν βοήθειαν, ἀσφαλῶς δὲ πολὺ πρὶν ἀποκτήσουν τὸ θάρρος νὰ τὴν ἀναζητήσουν. Ἐὰν ὁ κληρικός εἶναι ἱκανὸς νὰ θεμελιώσῃ τὸ εἶδος τῆς σχέσεως, τὸ ὁποῖον θὰ δώσῃ εἰς τοὺς πιστοὺς τὸ θάρρος νὰ ἀποκαλύψουν τοιαύτας δυσκολίας, θὰ ἀποβῆ ἀληθὴς ἰατρὸς τῶν

ψυχῶν, καὶ διὰ τῆς θεραπευτικῆς αὐτῆς ἐπιδράσεως θὰ προσφέ-
ρη ἀνεκτίμητον προληπτικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ψυχιατρικὴν.

Τὸ αὐτὸ εἶναι ἀληθὲς διὰ πολλὰς εὐκαιρίας εὐαγγελι-
σμοῦ, ὅπως αἱ προσφερόμεναι ἀπὸ θρησκευτικῆς δυσκολίας καὶ
συγκρούσεις, τὰς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ἔχουν δυσκολίαν νὰ ἀποκα-
λύψουν ἢ ὅπως αἱ περίοδοι πνευματικοῦ θανάτου, αἱ ὁποῖαι τόσον
εὐκόλως δύνανται νὰ σκοτίσουν τὴν προσωπικότητά των καὶ νὰ
δηλητηριάσουν τὰς σχέσεις των. Μία ὀξεῖα πνευματικὴ εὐαισθη-
σία, ἐμπνεομένη ἀπὸ χριστιανικὴν ἀγάπην, καὶ μία βαθεῖα κατα-
νόησις τῶν ὑποσυνειδήτων κινήτρων τῆς ἀνθρωπίνης συμπεριφο-
ρᾶς καὶ στάσεως εἰς τὴν ζωὴν θὰ καταστήσῃ ἱκανὸν τὸν ποιμένα
νὰ φέρῃ εἰς ἐπαφὴν τὴν συσκοτισμένην ψυχὴν πολλῶν ἀτόμων
μὲ τὴν πραγματικότητά τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ,
τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς τῆς μεγαλυτέρας ἀνάγκης.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς ἀποτελεσματικῆς ποιμαντικῆς βοηθείας,
τὴν ὁποίαν λαμβάνει ἓνα ἐκ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἐξαπλοῦ-
ται εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκογένειαν, συχνότατα δὲ καὶ πέραν αὐτῆς
εἰς τοὺς εὐρεῖς κύκλους τῆς κοινότητος. Ἐκτὸς αὐτῆς τῆς ἐμέσου
ἐπιδράσεως, δύναται ἐπίσης νὰ δημιουργήσῃ ἀμέσους εὐκαιρίας
ποιμαντικῆς ἐπαφῆς μὲ ἄλλα ἄτομα. Τὸ γεγονός ἐπομένως ὅτι ὠ-
ρισμένα μέλη τῆς οἰκογενείας εὐρίσκονται συνήθως μακράν, ἐρ-
γάζομενα κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐπισκέψεως, δὲν δημιουργεῖ τόσον
ἀποφασιστικὸν ἐμπόδιον, ὅσον θὰ ἐνόμιζεν ὁ μὴ σκεπτόμενος ὀρ-
θῶς κληρικός.

Ὁ ποιμὴν θὰ ἐκπληρώσῃ τὸν μοναδικὸν σκοπὸν τῶν κατ'
οἶκον ἐπισκέψεων του κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικόν, ἐὰν εἰς ὅλας
τὰς ἐπισκέψεις του εἶναι πάντοτε πρόσφορος διὰ τὴν συζήτησιν
τῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα οἱ πιστοὶ θὰ ἤθελαν νὰ συζητή-
σουν μὲ αὐτόν, ἰδιαιτέρως ὅταν ἔχουν ἀνάγκην ἐνθαρρύνσεως καὶ
διευκολύνσεως, διὰ νὰ δυναθοῦν νὰ κάνουν αὐτὸ τὸ βῆμα. Διὰ νὰ
ἐπιτύχῃ δὲ τοῦτο, θὰ πρέπη νὰ προσπαθῇ διαρκῶς νὰ κατανοήσῃ
τὰ βαθύτερα συναισθήματά των καὶ νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς αὐτά,
κατὰ τρόπον ὁ ὁποῖος θὰ δώσῃ εἰς αὐτοὺς τοῦλάχιστον μέρος ἀπὸ
τὸν «ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφ. 3, 8). Εἶναι ἀπολύ-
τως ἐπιτακτικόν, ὅπως τὸ ἐνδιαφέρον του στρέφεται πρὸς πρόσω-
πα πάντοτε. Τὰ προβλήματα, αἱ ἀποτυχίαι καὶ αἱ συγκρούσεις
πρέπει νὰ τὸν ἐνδιαφέρουν μόνον, ἐπειδὴ ἔχουν σημασίαν διὰ τὰ
πρόσωπα.

(Συνεχίζεται)

Πρεσβ. ΦΙΛΟΘΕΟΣ ΦΑΡΟΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ

ΕΠΙ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ TAKE 1971

“Ο,τι είχε λεχθῆ κατά τὴν ὑποβολὴν τοῦ Ἰσολογισμοῦ καὶ Ἀπολογισμοῦ τοῦ Ταμείου τῆς προηγουμένης χρήσεως, τὸ αὐτὸ θὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῆ καὶ νῦν. Διότι καὶ τὸ παρὸν ἔτος 1971, 42ον ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τοῦ Ταμείου, θὰ πρέπη νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ἔτος ἐπιτεύξεων καὶ προσπαθειῶν, καθ’ ὅσον κατ’ αὐτὸ ἐπετεύχθη ἢ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐπιδιωκομένη βελτιώσις τῶν συντάξεων τῶν συνταξιούχων τοῦ TAKE, τῶν ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1967 καὶ ἐντεῦθεν συνταξιοδοτηθέντων καὶ τῶν ἐφεξῆς συνταξιοδοτουμένων, κατεβλήθησαν δὲ σύντονοι προσπάθειαι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς βελτιώσεως καὶ τῶν ὑπολοίπων συντάξεων καὶ τῆς ἐνισχύσεως τῶν πόρων τοῦ Ὄργανισμοῦ, ὡς ἀποτελοῦντων τὴν βάσιν τῆς ἐπιλύσεως τῶν προβλημάτων αὐτοῦ.

Εἰδικώτερον, αἱ ἐπιδιώξεις καὶ τὰ ἐπιτεύγματα τοῦ Ταμείου κατὰ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔτος ἦσαν ἐν συνόψει τὰ ἀκόλουθα:

α) Εἰς τὸν τομέα τῶν συντάξεων.

Ἡ ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐπιδιωκομένη ρυθμισίς τοῦ θέματος τῶν συντάξεων εὔρεν ἐν μέρει τὴν λύσιν του κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Κατ’ αὐτό, ὡς γνωστόν, ἐρρυθμίσθησαν αἱ συντάξεις τῶν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1967 καὶ ἐντεῦθεν συνταξιοδοτηθέντων, ἀναπροσαρμοθεῖσαι διὰ τῆς ὑπ’ ἀριθμ. 60/5938/6-8-71 ἀποφάσεως τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν εἰς τὸ 70% τῶν ἀποδοχῶν ἐνεργείας αὐτῶν, μεθ’ ὧν ἐμισθοδοτήθησαν κατὰ τὸν τελευταῖον μῆνα τῆς ὑπηρεσίας των.

Εἰς τὸ αὐτὸ ποσοστὸν κανονίζονται καὶ αἱ συντάξεις τῶν ἤδη ἐξερχομένων τῆς ὑπηρεσίας ἐφημερίων. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἱκανοποιήθη δίκαιον αἴτημα τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἡ Ὑπηρεσία εἶχεν ἐπισημάνει εὐθὺς μετὰ τὴν αὔξησιν τῶν μισθῶν των διὰ τοῦ Α.Ν. 469/68. Τοῦτο ὅμως, διότι ἀντεμετωπιζέτο μὲ τὸ ὅλον πρόβλημα τῶν συντάξεων, τῆς ἀναπροσαρμογῆς δηλονότι πασῶν τῶν συντάξεων τῶν συνταξιούχων καὶ διότι, ὡς ἐκ τούτου, προσέκρουεν εἰς τὴν ἀδυναμίαν τοῦ Ὄργανισμοῦ περὶ διαθέσεως τοῦ ἀπαιτουμένου κατ’ ἔτος ποσοῦ (25 ἑκατομμύρια συμφώνως πρὸς τοὺς τότε ὑπολογισμούς), παρέμενεν ἄλυτον. Καὶ θὰ παρέμενεν ἄλυτον, ἐὰν δὲν ἐγίνετο ὁ διαχωρισμὸς τοῦ προβλήματος. Διότι, ὡς εἶχε τονισθῆ κατ’ ἐπανάληψιν, ὅλαι αἱ συντάξεις τοῦ TAKE ἐχρῆζον ἀναπροσ-

αρμογῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σημερινῶν δεδομένων, ἐπειδὴ ἅπασαι, λόγω τοῦ χαμηλοῦ μισθοῦ τὸν ὁποῖον ἐλάμβανον οἱ ἐφημέριοι πρὸ τοῦ ἔτους 1967, ἦσαν καὶ εἶναι, ἐν σχέσει μὲ τὰς ἰσχυροῦσας σήμερον ἀποδοχάς, μικραί, ἰδιαίτερος ὅμως ἐπεβάλλετο ἡ ρύθμισις τῶν μετὰ τὸ ἔτος 1967 ἐξεληθόντων τῆς ὑπηρεσίας, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον μισθὸν μεγαλύτερον ἐλάμβανον, ἀλλὰ καὶ εἰσφοράς κατέβαλλον μεγαλύτερας. Ὁ διαχωρισμὸς τοῦ προβλήματος καὶ ἡ ρύθμισις κατὰ προτεραιότητα τοῦ θέματος τῶν συντάξεων τῶν ἀπὸ τοῦ ὡς ἄνω ἔτους καὶ ἐντεῦθεν συνταξιοδοτηθέντων ἐπεβάλλετο καὶ ἐκ τοῦ λόγου ὅτι, ἐνῶ οἱ μέχρι τῆς 31-12-1966 συνταξιοδοτηθέντες ἔλαβον σύνταξιν ἴσην πρὸς τὸ 80% τῶν ἀποδοχῶν των (βασικοῦ μισθοῦ μετὰ τοῦ ἐπιδόματος πολυετίας τῆς 31-12-1966), οἱ μετὰ ταῦτα ἐλάμβανον καὶ αὐτοὶ σύνταξιν κανονιζομένην ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν τῆς 31-12-1966. Ἐντεῦθεν, ἡ σύνταξις τοῦ συνταξιοδοτηθέντος ἐν ἔτει 1969 ἦτο ἡ αὐτὴ μὲ τὴν σύνταξιν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐσυνταξιοδοτήθη πρὸ 10ετίας, παρ' ὅτι αἱ ἀποδοχαὶ του ἦσαν, ὡς ἐλέχθη, κατὰ 100% καὶ πλέον μεγαλύτεραι αὐτοῦ. Βεβαίως, τὸ Ταμεῖον εἶχεν, ὡς ἀνεφέρθη, ἐπιστημάνει τὸ ἄτοπον τοῦτο, διότι ὅμως, λόγω τῆς ἀποτόμου ἀύξεσεως τῶν μισθῶν, δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ καθορίζῃ πλέον τὰς συντάξεις ἐπὶ τῶν ἀποδοχῶν ἐνεργείας ἐκάστου, ἐδέχθη προσωρινῶς ὡς συντάξιμον μισθὸν παγίως τὰς ἀποδοχὰς τοῦ ἔτους 1966, καὶ ἐπὶ τῆς συντάξεως αὐτῆς ἐχορήγει, ἀναλόγως τῶν περισσευμάτων του, ποσοστιαίαν ἀύξησιν.

Σήμερον διὰ τῆς κατὰ τὰ ἀνωτέρω, μερικῆς ἔστω, λύσεως τοῦ προβλήματος ἱκανοποιήθη ἡ κατηγορία τῶν συνταξιούχων, ἡ ὁποία, συμφώνως πρὸς τὰ ἐκτεθέντα, ἦτο περισσότερον ἡδίκημένη. Οὕτω ἡ πλήρης σύνταξις τῶν ἐφημερίων σήμερον ἀνέρχεται:

Τῶν τῆς Α' κατηγορίας εἰς δρχ. 5.880 ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν δρχ. 3.686.

Τῶν τῆς Β' κατηγορίας εἰς δρχ. 4.473 ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν δρχ. 2.957.

Τῶν τῆς Γ' κατηγορίας εἰς δρχ. 3.838 ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν δρχ. 2.441.

Τῶν τῆς Δ' κατηγορίας εἰς δρχ. 3.455 ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν δρχ. 2.107, διετέθησαν δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1971 διὰ συντάξεως δρχ. ἐν συνόλῳ 80.164.866, ἔνταντι 71.585.819 δρχ. τοῦ παρεληθόντος, ποσὸν ὑπερ ἐκάλυψε τὸ 83% τῶν ἐσόδων τοῦ Κλάδου Συντάξεων.

Ὡς ὅμως ἐλέχθη, τὸ Ταμεῖον ὠδηγήθη εἰς τὴν ἀνωτέρω

λύσειν ἐξ ἀδυναμίας νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸ ὄλον πρόβλημα καὶ νὰ ρυθμίσῃ γενικῶς καὶ ριζικῶς τὸ θέμα τῶν συντάξεων. Παρ' ὅτι ὁμως ἡ ἀδυναμία αὕτη ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ, ἐν τούτοις ἡ Διοίκησις τοῦ TAKE δὲν ἐγκατέλειψεν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὸ θέμα.

Ὡς καὶ ἄλλοτε ἀνεφέρθη, ἡ ἐπιδιώξις τοῦ Ὁργανισμοῦ εἶναι, ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα τῶν συντάξεων, ὁ κανονισμὸς τούτων ἐπὶ τῶν τελευταίων ἀποδοχῶν ἐκάστου καὶ εἰς ποσοστὸν ἴσον πρὸς τὸ τοῦ Δημοσίου, μὲ δυνατότητα ἀναπροσαρμογῆς αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐκάστοτε ἰσχυόντων μισθῶν καὶ μὲ κατώτατον ὄριον οὐχὶ μικρότερον τῶν 1.500 δραχμῶν.

Μὲ βάσιν λοιπὸν τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἐξητάσθη εἰς ἐπανειλημμένας συσκέψεις τὸ θέμα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης συνετάχθη καὶ ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Α.Σ.Ο.Ε.Ε κ. Πέτρου Στεριώτου ἡ ἀνατεθεῖσα αὐτῷ, ἀρχὰς τοῦ ὑπὸ κρίσιν ἔτους, ἀναλογιστικὴ μελέτη, κυριώτερος σκοπὸς τῆς ὁποίας ἦτο ἡ ἐξέτασις τοῦ προβλήματος καὶ ἡ ἐξευρέσις λύσεως. Διὰ ταύτης διαφωτίζεται βεβαίως πλήρως τὸ πρόβλημα τῶν συντάξεων, ἡ λύσις ὁμως αὐτοῦ ἀπαιτεῖ περὶ τὰ 34 ἑκατομμύρια δρχ. ἑτησίως.

Κατόπιν αὐτοῦ ἡ Διοίκησις τοῦ Ταμεῖου κατέτεινεν ὅλας τῆς τὰς προσπάθειας, κατὰ τὸ ὑπὸ κρίσιν ἔτος, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν. Τῆς ἐξευρέσεως δηλαδὴ τοῦ ποσοῦ τούτου, μὲ βάσιν ἡμῶν ἐλπίδα, χάρις κυρίως εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Ἰερωνύμου καὶ Προέδρου τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τοῦ TAKE, ὅστις μὲ ἰδιαιτέραν στοργὴν καὶ ἀγάπην παρακολουθεῖ καὶ ἀντιμετωπίζει τὰ θέματα τοῦ ἐφημεριακοῦ κλήρου, ὅτι καὶ τὸ θέμα τοῦτο θὰ εὕρῃ τὴν ὀριστικὴν του λύσιν.

β) Εἰς τὸν τομέα τῆς ὑγείας.

Τὸ θέμα τῆς ὑγείας τῶν ἐφημερίων καὶ λοιπῶν ἡσφαλισμένων τοῦ TAKE, τὸ ὁποῖον, συμφώνως πρὸς τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον, ἐπὶ 15ετίαν καὶ πλέον ἐχοῦρασε τὸ τε Ταμεῖον καὶ τοὺς ἡσφαλισμένους αὐτοῦ, ἀντιμετωπίζεται νῦν ἐπὶ ὑγιῶν βάσεων. Παρέχεται εἰς αὐτοὺς σήμερον πλήρης ὑγειονομικὴ περίθαλψις κατὰ τὸ σύστημα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ἐδαπανήθησαν δὲ κατὰ τὸ ἐπισκοπούμενον ἔτος 33 καὶ πλέον ἑκατομμύρια δρχ. ἔναντι 26,5 τοῦ παρελθόντος ἔτους καὶ 24,1 τοῦ προπαραελθόντος. Οὕτω τὸ κόστος νοσηλείας δι' ἕκαστον ἡσφαλισμένον ἀνῆλθε, κατὰ τὸ ἐν λόγῳ ἔτος, εἰς τὸ ποσὸν τῶν 1.095 δραχμῶν.

Σημειοῦται ἐξ ἄλλου, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1971 τὸ Ταμεῖον

παρέσχε περίθαλψιν και εις εξ (6) ησφαλισμένους αυτου, οτινες ενωσηλευθησαν εις το εξωτερικόν, δαπανησαν δια τον σκοπον αυτον ποσον δραχ. 600.000.

Θα πρέπη ακόμη να αναφερθη, οτι το TAKE εις τον τομεα της υγείας, κυρίως των εφημεριων ησφαλισμένων αυτου, εδαπάνησε και δαπανα πολυ περισσοτερα των οσων αναφέρονται ανωτέρω. Διότι η αγορα δια κεφαλαίων αυτου της πρώην Κλινικης κ. Αιμιλίας Πέππα και η εκμισθωσις ταύτης εις το Ν.Ι.Κ.Ε. καθως και η εν συνεχεια δανειοδότησις αυτου προς άνεργησιν και έτερας συγχρόνου πτέρυγος, εις αυτον τον σκοπον αποβλέπουσιν εις την εισέτι εξύψωσιν του θέματος της υγείας των κληρικων.

Έναντι όλων αυτων το Ταμειον εισπράττει εισφοραν 4% εκ μόνον των άμέσων ησφαλισμένων και συνταξιούχων αυτου, οτινες καλύπτουν το 1/4 περίπου των εις τον Κλάδον ησφαλισμένων προσώπων.

γ) Εις τον τομεα της αξιοποιήσεως της περιουσίας και της επενδύσεως κεφαλαίων αυτου.

Καιτοι ουδεμία έτερα αξιοποίησις ακινήτων του Ταμείου απεφασίσθη κατά το έτος 1971, πλην του κατά τα προηγούμενα έτη αποφασισθέντος επι της οδοϋ Βερανζέρου, εν τούτοις κατά το εν λόγω έτος επερατώθησαν όλαι σχεδόν αι διαδικασίαι της ανεγέρσεως του Ξενοδοχείου. Ητοι κατεδάφισις της παλαιας οικοδομης, εδαφολογικαι έρευναι, προκήρυξις διαγωνισμού δια την ανάδειξιν αναδόχου του έργου κ.λ.π.

Το Ξενοδοχείον τουτο, υπερ υπολογίζεται οτι θα στοιχίση περι τα 30 εκατομμύρια δραχ., ολοκληρούμενον μετά διετίαν θα επιφέρη εις τον Όργανισμόν έσοδα περι τα 2,5 εκατομμύρια ετησίως. Σήμερον το TAKE εισπράττει εκ μισθωμάτων 2,2 εκατομμύρια δραχ.

Πέραν των ως ειρηται ενεργειων του Όργανισμού προς αξιοποίησιν της περιουσίας αυτου κατά το έτος 1971, προέβη και εις την επένδυσιν μερους των κεφαλαίων αυτου εις δάνεια προς τους ησφαλισμένους του.

Η χορήγησις δανείων, ως αναφέρεται και εις το οικειον κεφάλαιον, δέν εξυπηρετεί μόνον το Ταμειον λόγω της εισπράξεως μεγαλυτέρου επιτοκίου (5%) από οτι εισπράττει εκ των εις την Τράπεζαν της Ελλάδος κατατεθειμένων κεφαλαίων του, αλλά κυρίως τους ησφαλισμένους, οτινες λαμβάνοντες ταυτα, υπό ευνοϊκούσ μάλλον όρους (έντοκα προς 5% και έξοφλητέα εις 36 μη-

νιαιάς δόσεις), αντιμετωπίζουν εκτάκτους ανάγκας αὐτῶν.

Κατὰ τὸ ἐν λόγω ἔτος ἱκανοποιήθησαν ἅπασαι αἱ ὑποβληθεῖσαι αἰτήσεις ἡσφαλισμένων δι' ἀπλᾶ δάνεια.

δ) Εἰς τὸν τομέα τῆς παρακολοῦθησῆς καὶ εἰσπράξεως τῶν πόρων.

Πέραν τῶν εἰσφορῶν τῶν ἡσφαλισμένων, αἱ ὁποῖαι εἰσπράττονται καὶ ἀποδίδονται εἰς τὸ TAKE ὑπὸ τῶν Δημοσίων Ταμείων τοῦ Κράτους, παρ' ὧν μισθοδοτοῦνται οἱ ἐφημέριοι, καὶ τῶν Ἱερῶν Μητροπόλεων διὰ τὸ προσωπικὸν αὐτῶν, τὸ TAKE ἔχει καὶ ἄλλους πόρους, οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦνται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἴδιου. Οὕτω τὸ Ταμεῖον εἶναι ὑποχρεωμένον, ὅπως παρακολουθῇ τὴν κανονικὴν ἀπόδοσιν τῶν εἰσφορῶν τῶν Ἱερῶν Ναῶν, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὰς εἰσφορὰς τῶν ἡσφαλισμένων, εἶναι ὁ κυριώτερος πόρος αὐτοῦ, τὰ ἐκ κληρικοσήμεων ἔσοδα, τὴν κανονικὴν ἐξόφλησιν τῶν δανείων, τὰ Ἱερά Παρεκκλήσια αὐτοῦ κ.λ.π. Διότι ἔχει ἀποδειχθῆ, ὅτι ὅσον ἐντονωτέρα εἶναι ἡ παρακολούθησις τούτων, τόσοσιν μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἀπόδοσις των. Ἐνεκα τούτου τὸ Ταμεῖον καὶ δι' ἄλλων μέσων, κυρίως δὲ δι' ἐλέγχων παρακολουθεῖ τὴν κίνησιν τῶν ὡς εἴρηται πόρων. Ἐκτὸς τῶν ἐλέγχων εἰς Ἱεροῦς Ναοὺς τῆς περιφερείας Ἀθηνῶν, οἱ ὁποῖοι ἐγένοντο κατὰ τὸ ἔτος 1971 ὑπὸ ὑπαλλήλων τοῦ Ταμείου, ἐνηργήθησαν καὶ τοιοῦτοι εἰς Ἱεράς Μητροπόλεις καὶ τοπικά TAKE πρὸς ἔλεγχον τῶν κληρικοσήμεων κ.λ.π.

Ὡς ἀνεφέρθη, οἱ ἐν λόγω ἔλεγχοι ἔχουν μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν παρακολούθησιν τῶν πόρων τοῦ TAKE, πλὴν τοῦτο, λόγω τοῦ περιορισμένου ἀριθμοῦ τῶν ὑπαλλήλων, δὲν δύναται νὰ ἐπεκταθῇ πέραν τῶν δέκα Ἱ. Μητροπόλεων κατ' ἔτος. Ἰδιαιτέρως κατὰ τὸ ἔτος 1971 δὲν ἐνηργήθησαν οὔτε τόσοι.

ε) Τὸ προσωπικὸν τοῦ Ταμείου.

Ὡς καὶ εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον ἀναφέρεται, τὸ προσωπικὸν τοῦ Ταμείου ἔχει μειωθῆ εἰς βαθμὸν ἀνησυχητικόν. Ἐκ τῶν 60 ὀργανικῶν θέσεων παρέμενον κενά, μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου 1971, 16 καὶ ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 13. Ἐχουν ἐνεργηθῆ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1968 δύο διαγωνισμοὶ διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν κενῶν τούτων θέσεων, καὶ παρ' ὅτι προσελήφθησαν 13 ἐν συνόλῳ ὑπάλληλοι, 10 τῆς Α' κατηγορίας καὶ 3 τῆς Β', ἐν τούτοις σήμερον ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται τὰ ἀνωτέρω κενά, λόγω τῆς παραιτήσεως ἐκ τῶν νεοπροσληφθέντων πάντων τῶν ἀρρένων ὑπαλλήλων. Πέραν ὧμως

αὐτοῦ, ἀνησυχίας δημιουργεῖ καὶ ἡ ὑπάρχουσα σήμερον σύνθεσις τοῦ προσωπικοῦ. Διότι ἐκ τῶν ὑπηρετούντων, 23 μόνον εἶναι ἄρρενες, ἐξ αὐτῶν δὲ 4 κλητῆρες. Τὸ ὑπόλοιπον προσωπικὸν εἶναι γυναῖκες.

στ) Τρόπος πληρωμῆς τῶν συντάξεων.

Τέλος, μία ἐκ τῶν σημαντικωτέρων ἐπιτυχιῶν τοῦ Ταμείου κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος θὰ πρέπη νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ὀλοκλήρωσις τῶν διαδικασιῶν διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν συντάξεων ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1972 δι' ἐπιταγῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος.

Μέχρι σήμερον, ὡς γνωστόν, αἱ συντάξεις κατεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ Κεντρικοῦ διὰ τοὺς ἐν Ἀθήναις εὐρισκομένους συνταξιούχους καὶ ὑπὸ τῶν τοπικῶν TAKE διὰ τοὺς ἐν ἐπαρχίαις. Ὁ τρόπος ὅμως οὗτος εἶχεν ἀποδειχθῆ πλημμελὴς καὶ διὰ τὸ Ταμεῖον καὶ διὰ τοὺς συνταξιούχους. Διότι οἱ μὲν συνταξιούχοι ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ μεταβαίνουν εἰς τὴν ἔδραν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως διὰ τὴν εἰσπραξίν τῆς συντάξεώς των, τὸ δὲ Ταμεῖον ἀντεμετώπιζε σοβαρὰν δυσχέρειαν, ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐγκαιρὸν ἐφοδιασμὸν τῶν τοπικῶν Ταμείων διὰ τῶν ἀπαιτουμένων ποσῶν καὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν καταβαλλομένων συντάξεων. Ἦδη ὅμως μετὰ τὴν καθιέρωσιν τῆς δι' ἐπιταγῶν πληρωμῆς τούτων, ἤρθησαν ἅπασαι αἱ ἐν λόγῳ δυσχέρειαι καὶ οἱ συνταξιούχοι θὰ λαμβάνουν πλέον τὴν σύνταξίν των ἐγκαίρως εἰς τὸν τόπον τῆς διαμονῆς των ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐπιβαρύνσεως.

Ταῦτα ἐκρίθη ἀναγκαῖον, ὅπως προταθοῦν τοῦ ἀπολογισμοῦ πρὸς σχηματισμὸν γενικῆς εἰκόνας περὶ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ὄργανισμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1971.

Εἰς τὸν ἀπολογισμὸν ἐξετάζονται ἐν ἐκτάσει ἡ οἰκονομικὴ θέσις καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ Ταμείου μετὰ τῶν ἐξαχθέντων συμπερασμάτων εἰς τὸ πρῶτον μέρος, εἰς δὲ τὸ β' ἡ διοικητικὴ καὶ ἀσφαλιστικὴ τοιαύτη. Παρατίθενται, ἐξ ἄλλου, συγκριτικοὶ καὶ ἄλλοι πίνακες, δι' ὧν καταφαίνεται ἡ ἐξελικτικὴ πορεία τούτου καὶ ἀναλυτικὰ σημειώματα, ἐπεξηγοῦντα καὶ αἰτιολογοῦντα τὰς ἐμφανιζομένας διαφοράς.

Πέραν τούτων ἐκρίθη ἀναγκαῖον, ὅπως εἰς τὰ γενικὰ κεφάλαια, διὰ λόγους κυρίως ἐνημερωτικούς, παρατεθοῦν καὶ τινες ἄλλαι σημειώσεις γενικωτέρας σημασίας, δι' ὧν καθίσταται ἐμφανεστέρα ἡ ἀνοδικὴ πορεία τοῦ Ταμείου εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΑΡΡΑΣ.

ΜΝΗΜΗ ΕΥΓΝΩΜΩΝ

(ΣΤΟΝ ΠΑΠΑΠΑΤΕΡΑ)

Προσφέρωμεν ὕμνον τῇ ταφῇ σου. Ραίνομεν μὲ μῦρα εὐγνωμοσύνης τὸν τάφον σου, ὅπως αἱ Μυροφόροι τὸν Τάφον τοῦ Κυρίου. Ὁλβιος πράγματι τάφος ὁ τάφος σου. Τὸ σκήνωμά σου τὸ ἀνύψωσεν εἰς Ζωηφόρον σύμβολον. Βεβαίως, δὲν θὰ σὲ ἀναζητοῦμεν ἐκεῖ. Δὲν θὰ ζητοῦμε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν. Θὰ μᾶς διαβεβαιώων ὅμως ὁ τάφος σου ὅτι ζῆς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ καὶ πρεσβεύεις ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὸν Κύριον τῶν δυνάμεων.

Ὁ Προφητὰναξ Δαυὶδ, κατευθύνων τὴν προσευχὴν του ὡς θυμίαμα ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ἔλεγε: «Διηγῆσομαι τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε».

Ἐσὺ τώρα ποὺ «ἤρθης ἀπὸ γῆς», δικαιουσαι νὰ ἐπαναλάβῃς τὸ ἴδιο, ὄχι πλέον ὡς ὑπόσχεσιν, ἀλλὰ ὡς ἀπολογισμὸν. Δικαιουσαι νὰ εἴπῃς: «Ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Νεότητός μου ἔγινα Λειτουργός σου, Κύριε. Καὶ ἀπὸ τότε, πᾶσαν τὴν ἡμέραν μου, μέχρι τῶν ἡμερῶν τοῦ γήρατός μου, ἐδιηγίδομαι εἰς τοὺς ἀδελφούς μου τὸ ὄνομά Σου, καὶ Σὲ ὑμνοῦσα, Σὲ εὐλογοῦσα, Σὲ εὐχαριστοῦσα, Κύριε».

Κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν δεκαετιῶν τῆς ἱερωσύνης σου, ὅλοι ἐμεῖς, τὸ Χριστεπώνυμόν σου ποιῆμιον, ἐνοιώσαμεν ὡς ρεῖθρον ζωῆς τὸ λειτουργικὸν μεγαλεῖον τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ κατανυκτικὴ καὶ μυσταγωγικὴ σου Λειτουργία ἤνοιγεν εἰς τὰς καρδίας μας πηγὴν «ζῶντος καὶ ἀλλομένου ὕδατος».

Καὶ θὰ σὲ βλέπουμε καὶ θὰ σὲ ἀκοῦμε καὶ μαζὶ μ' ἐμᾶς οἱ μεταγενέστεροι, στοὺς ὁποίους θὰ μεταβιβάσωμε τὸν θρῦλόν σου, ἀἶδοντα, βοῶντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα» μὲ τὴν βαθείᾳ, βραχνῇ, μελωδικῇ καὶ ὑποβλητικῇ σου φωνῇ, τὰ μεγάλα καὶ θαυμαστά ρήματα καὶ ψάσματα τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

Τὸ «Ἄγγελος Πρωτοστάτης» καὶ τὸ «Ὡ Πανύμνητε Μη-τερ». Τὸ «Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ ἐκουσίως» μὲ τὰ χέρια σου ἀνατεταμένα, κρατοῦντα τὸν Σταυρόν, ἐν μέσῳ φύλλων εὐωδιάζοντος βασιλικοῦ. Τὸ «Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου Σου Κύριε», κατὰ τὸν Ἁγιασμόν τῶν ὑδάτων στὸ λιμάνι μας. Τὸ «Κανόνα Πίστεως» τοῦ Πολιούχου Ἀγίου μας. Τὸ «Σήμερον κρεμάται

ἐπὶ ξύλου» μὲ τὸν τόνον τοῦ θρήνου, ὄχι μόνον στὴν ἀπαγγελία, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἔκφρασιν τοῦ ὠραίου σου προσώπου, τὸ ὅποῖον μὲ τὸν Σταυρὸν ἐπὶ τῶν ὤμων σου, ἐζωντάνευεν εἰς τὰ βλέμματά μας «τὸν Ὁραῖον κάλλι, παρὰ πάντας βροτούς», καὶ τὰ τόσα ἄλλα. Ὅταν ἐπάλλεσο καὶ ἔπασχες καὶ ἐπετύγχανες νὰ μᾶς μεταδώσης ὡς ἄρτον ζωῆς πνευματικῆς καὶ ὡς φῶς ψυχικῆς ἀνατάσεως.

Θὰ σὲ βλέπωμε καὶ θὰ σὲ ἀκοῦμε «εὐαγγελιζόμενον» ἀπὸ τὸ Ἅγιον Βῆμα. Ὁμιλοῦντα ἀπὸ τὸ Δεσποτικό. Ψάλλοντα ἀπὸ τὸ Ἀναλογεῖον, ἔταν δὲν ἦσουν Λειτουργός. Κινούμενον ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, τὰ πάντα ἐπιβλέποντα καὶ προβλέποντα. Ἐργῶ ἐπαληθεύουν τὸ ρῆμα «κατέφαγέ με ὁ ζῆλος τοῦ Οἴκου Σου».

Θὰ σὲ βλέπωμε καὶ θὰ σὲ ἀκοῦμε χοροστατοῦντα εἰς τὰς ἱεροτελεστίας τῶν Γάμων, τῶν Βαπτίσεων καὶ τῶν Κηδεῖων καὶ συχνὰ θὰ μᾶς ἔρχεται στὸν νοῦν τὸ μοιρολόγι, ποῦ δείχνει πόσον βαθεῖα ἦσουν μέσα μας ὡς Ἱερουργός.

Δὲν ἦσουν ὅμως μόνον ὁ Λευῖτης, ὁ Πρωθιερεὺς, ὁ τοῦ Χριστοῦ Διάκονος. Ἦσαν ταυτοχρόνως ὁ Παιδαγωγός καὶ ὁ Διδάσκαλος τοῦ Νησιοῦ. Ἡ προσφορά σου καὶ εἰς τὸ Θυσιαστήριον τῆς Παιδείας ἔφερε τὴν σφραγίδα τοῦ «ὕψωματος» τῶν ὀλοκληρωτικῶν ἀφοσιώσεων. Ποῦ νὰ ἐφρατάζοντο οἱ τότε Πρεσβύτεροι, ὅταν σὲ εἶδαν, ἀκόμη νεανίαν, εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Διδασκάλου, ὅτι ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν θὰ ἐσμύλευες καὶ θὰ διεμόρφωνες τὰς ψυχὰς τῶν ἀπογόνων των, «ἐν παιδείᾳ καὶ νοησίᾳ Κυρίου» μετὰ τόσου ζήλου καὶ τόσης ἐπιτυχίας.

Ἀνήκω εἰς τὴν γενεὰν τῶν Μαθητῶν σου. Τὰ χρόνια μου, ἀπὸ τὸ Νηπιαγωγεῖον ἕως τὴν εἰσοδὸν μου εἰς τὸ Γυμνάσιον, κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὴν διδασκαλικὴν σου φυσιογνωμίαν. Ὅσακις τὰ ἀναπολῶ καὶ ὅσον προχωρῶ εἰς τὴν ἡλικίαν, ἡ Προσωπικότης σου καὶ τὸ διδασκαλικόν σου ἐπίτευγμα διαρκῶς μεγεθύνονται εἰς τὴν κρίσιν μου. Δὲν διήκουσες μαθήματα εἰς Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας, οὔτε καὶ εἶχες ἐκπαιδευθῆ εἰδικῶς διὰ τὸ ἔργον τοῦ Διδασκάλου. Ἐν τούτοις, ἔθαυματουργήσες παιδαγωγικῶς καὶ διδασκαλικῶς. Πόθεν ἡ δύναμις καὶ ἡ ἔμπνευσις; Ἀπὸ τὴν ἀγάπην, καὶ μόνην τὴν ἀγάπην, πρὸς τὰ πρόσωπα καὶ πρὸς τὸ λειτούργημα. Ἐνοιωθες τὸν μαθητὴν σὰν παιδί σου. Καὶ τὸ σχολεῖον σὰν σπίτι σου. Μᾶς ἐπαρακολουθοῦσες παντοῦ. Στὸ σχολεῖο, στὸ δρόμο, στὸ σπίτι, στὴν Ἐκκλησίαν, στὴ μελέτη, στὸ παιχνίδι, ἀκόμα καὶ κατὰ τὰς θερινὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων. Καὶ εἶχες ἐπιτύχει νὰ εἶσαι διαρκῶς ἔμπρὸς μας, καὶ ὅταν δὲν ἦσουν στὸ Νησί ἢ εὐρισκόσουν μακριά.

Ἡ ἀπαιτητικότης σου διὰ τὴν σχολικὴν μας ἐπίδοσιν ἐμα-

στήγωνε τὴν φιλοτιμίαν μας. Ἡ αὐστηρότης σου, διὰ τὴν σχολικὴν καὶ ἐξωσχολικὴν μας ἀγωγὴν, ἐχαλιναγώγει τὴν συμπεριφορὰν μας. Ἐξύμωνε τὸν πηλὸν τῆς παιδικῆς μας νοοτροπίας μερινίσματα ἀπὸ τὸν σίδηρον τῆς ἀνδρικῆς σκληραγωγῆσεως, διὰ νὰ ἀναπτύξῃς ἐντὸς μας ἀγωνιστικὴν καὶ παλαιστικὴν πνοήν. Ὁ Λυκοῦργος τῆς ἀρχαίας Σπάρτης θὰ σὲ ἐκαμάρωνε. Ἡ διδασκαλία σου δὲν ἦτο ξηρὰ μετὰδοσις γνώσεων. Ἦτο πρὸ παντὸς μετὰγγισις τοῦ αἵματος τοῦ πόθου καὶ τοῦ πάθους σου, νὰ μᾶς διαμορφώσῃς ἦθος καὶ χαρακτῆρα. Αὐτὸ ἄλλωστε πρέπει νὰ ἐπιδιώκῃ ἡ ἀληθινὴ Παιδεία. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο βαθεῖα τὸ ἐπίστευες, κατανοοῦσες πὼς ἐπάνω ἀπὸ ὅλα τὸ ἀδιάσειστο θεμελίωμα τὸ ἔκανεν ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι καθιέρωσες τὸν τακτικὸν μας ἐκκλησιασμὸν ὡς ἀπαραίτητον, ὅσον καὶ τὰ μαθήματά μας. Δὲν ἐσταμάτησες δὲ ἕως ἐκεῖ. Ἐπροχώρησες περισσότερο, διὰ νὰ μᾶς δώσῃς τὰς συγκινήσεις τῶν μεγάλων στιγμῶν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Θείου. Μᾶς ἐπέβαλλες ἐκ περιτροπῆς νὰ παίρνωμε μέρος ἐνεργὸν εἰς τὴν Λειτουργίαν. Τὸ «Πιστεύω». Τὸ «Πάτερ ἡμῶν». Τὸ «Ἄσπιλε, ἀμόλυντε». Τὸ «Δὸς ἡμῖν Δέσποτα». Τὸ «Ἡ Ζωὴ ἐν τάφῳ», σ' ἑμᾶς τὰ παιδιά ἀνέθετες νὰ τὰ ἀναγνώσωμε. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον μᾶς οἰκοδομοῦσες τὸ αἶσθημα τῆς φιλοπατρίας καὶ τὴν κλίσιν τοῦ καθήκοντος πρὸς τὴν Κοινωνίαν καὶ τὴν Οἰκογένειαν. Μᾶς ἐθύμιζες τοὺς θαλασσοπλέοντας γονεῖς μας καὶ ἀξιοῦσες νὰ ἀλληλογραφοῦμε μαζί των. Μὲ λίγα λόγια, ἔσπερες εἰς τὴν παιδικὴν μας ψυχὴν, προῶρως ἀλλ' ἀποτελεσματικῶς, τὴν γνῶσιν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς εὐθύνης. Ἐνας ἀδιάκοπος ψυχικὸς συναγερμὸς, πρὸς δικαίωσιν τῶν σκοπῶν τοῦ Λειτουργήματός σου, ἦτο ἡ πολυετῆς ἐκπαιδευτικὴ σου ζωὴ.

Δὲν γνωρίζω πῶς ἔκρινες ἐσὺ ὁ ἴδιος τὸ ἔργον σου. Χαρακτηρίζει ὅλους τοὺς δημιουργοὺς ἡ ταπεινοσύνη καὶ διὰ μέσου ταύτης εὐλικρινῶς πιστεύουν, ὅτι αὐτὸ πού ἐπετέλεσαν, ἦτο συνηθισμένο καὶ φυσικό.

Ἐμεῖς ὁμως, ὅταν ρίχνωμε τὰ βλέμματά μας στὴ σὺναξι τῶν ἐφοπλιστῶν, τῶν καπετάνιων, τῶν ναυτίλων, τῶν μεταναστῶν, τῶν γεωργῶν, τῶν ἐπιστημόνων τοῦ Νησιοῦ μας, διαπιστόνομεν πὼς οἱ περισσότεροι ἦσαν μαθηταί σου καὶ στὸ κάτι πού ὁ καθένας των ἔκαμε, ἡ παιδαγωγικὴ σου συμβολὴ εἶναι αἰσθητὴ καὶ ἀδιαφιλονείκητη.

Τὸ ἀγώνισμα τοῦ βίου σου εἶχε καὶ τρίτον ἄθλον. Τὰς ὑπηρεσίας σου εἰς τὴν διοίκησιν τῶν Κοινοτικῶν πραγμάτων. Οἱ Πρεσβύτεροι τοῦ Λαοῦ εἶχον εὖρει εἰς τὸ πρόσωπόν σου τὸν φρο-

νηματισμένον σύμβουλον καὶ συνεργάτην. Ἐσὺ ἐκαλεῖσο νὰ συντάξης χαρτιά, νὰ συζητήσης θέματα, νὰ καταρτίσης ἡμερησίαν Διάταξιν, νὰ κρατήσης πρακτικά καὶ λογαριασμούς, νὰ συντονίσῃς ἐνεργείας καὶ γνώμας καὶ νὰ ἐπιβλέψῃς τὴν ἐκτέλεσιν ἀποφάσεων. Ἐσὺ ἀνελάμβανες νὰ συντάξῃς ἔγγραφα, γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος. Διχὴ σου εἶναι ἡ γραφὴ καὶ ἡ σύνταξις τοῦ Συνεταιριστικοῦ Καταστατικοῦ διὰ τὴν ἀγοράν τοῦ α)π «Μαριέττα Ράλλη», μὲ τὸ ὅποιον ἤρχισεν ἡ ἀτμήρης μας Ναυτιλία. Εἰς τὴν ὀργανωθεῖσαν Αὐτασφάλειαν τῶν καραβοκώρηδῶν μας ἔχεις τὴν Γραμματείαν.

Πολλὰ ἦσαν τὰ λειτουργήματά σου: Πρωθιερέυς, Διδάσκαλος, Κοινοτικὸς Λειτουργός. Ἀλλὰ ὅπως ὁ Ναὸς δὲν εἶναι διαχωρισμένος, ἀλλ' ἀποτελεῖ μίαν ἐνότητα, οὕτω καὶ τὸ τριπλοῦν τῶν ιδιοτήτων σου ἦτο μία ἐνότης, μία ὑπόστασις, μία δύναμις πρὸς καρποφορίαν πνευματικὴν.

Κατὰ τὸ Εὐαγγελικὸν ρῆμα, «ὁ διδάξας καὶ ποιήσας, οὗτος μέγας κληθήσεται». Εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Νησιοῦ μας εἶσαι ὁ Ἕνας, ὅστις ἐδίδαξε καὶ ἐποίησε. Μποροῦμε μὲ ὑπερηφάνειαν νὰ ἀπαριθμήσωμεν πολλοὺς Υἱοὺς τῶν Οἰνουσσῶν ποὺ ἀνεδείχθησαν ὡς Ἐφοπλισταί, Πλοίαρχοι, Μηχανικοί, Ναυτίλοι, ἐργάται, Ἐπιστήμονες. Ἀλλὰ ἕως σήμερα, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Νησιοῦ μας, ἐκτός ἀπὸ τὸ ἰδικόν σου παράδειγμα δὲν ἔχομε νὰ ἐπιδείξωμε συμπατριώτην, ὁ ὁποῖος νὰ ἔχῃ ἀναλωθῆ ὡς λαμπάδα διὰ τὸν πνευματικὸν φωτισμόν μας, κατὰ τὴν διαδρομὴν ὅλων τῶν ἡμερῶν τῆς ζωῆς του. Ἄναψες τὴν λαμπάδα, ὅταν ἦσουν εἴκοσι ἐτῶν νεανίας. Καὶ ἔσβυσε τὸ φῶς της, ὅταν ἔγινες πρεσβύτερος ὀγδοήκοντα ἐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς εἶσαι ὁ μονογενὴς υἱὸς τῶν Οἰνουσσῶν.

Μακάριοι ὅσοι, ὅπως σύ, ὅταν φθάνουν εἰς τὸ τέρμα, μποροῦν νὰ λένε «ὅτι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἐτέλεσαν καὶ τὴν πίστιν ἐτήρησαν». Ὑπερηφανευόμεθα, διότι σύ, «σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μας καὶ ὅστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μας», ἠξιώθης τοῦ στεφάνου τῆς δικαιοσύνης. Μετ' ἐγκωμίων θὰ διαφυλάσσεται εἰς τὰς καρδίας μας ἡ μνήμη σου. Θὰ λαζεύσωμεν εἰς λευκὸν πεντελικὸν μάρμαρον τὴν Προτομὴν σου καὶ θὰ τὴν στήσωμεν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τοῦ Νησιοῦ μας, διὰ νὰ ἀντλοῦμεν ἀπὸ τὴν ἐνατένισίν της ἐμπνεύσεις καὶ διδάγματα καὶ εὐωδία πνευματικὴν. Ἡ ὕλη σήπεται, τὸ Πνεῦμα μένει εἰς τὸν αἰῶνα.

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ

ΘΕΟΛΟΓΟΣ Κ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ Δ. Θ.

(1876 - 1938)

Ο ΑΠ' ΑΜΒΩΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ*

«Ἐὰν κατορθώσωμεν νὰ ἴδωμεν τὴν εἰκόνα τῆς σταυρώσεως ἐν αὐτῷ τῷ πνεύματι τοῦ Ἰησοῦ, τότε πάντῃ θὰ ἀποκαλυφθῇ πρὸ ἡμῶν ὅλη ἡ ἀληθῆς σημασία της».

Οἱ ἑπτὰ τελευταῖοι οὗτοι λόγοι «εἶναι ὡς ἐν παράθυρον, δι' οὗ δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν καὶ γνωρίσωμεν, τί ἐσωτερικῶς συνέβη. Βεβαίως, οὗτοι εἶναι μόνον τεμάχιά τινα, καὶ ὅμως πλήρεις αἰωνίας σημαντικότητος. Ἐν γένει οἱ λόγοι εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον πιστὰι φωτογραφίαι τοῦ νοῦ, ὅστις αὐτοὺς ἐξωτερικεύει. Οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ πιστότατοι τῶν λόγων, ὅσοι ποτὲ ἐλέχθησαν καὶ ὁ εἰπὼν τούτους ἐτύπωσεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἰδίαν εἰκόνα του».

Οἱ ἀναπτυσσόμενοι λόγοι μετὰ τῆς ἡμερομηνίας, καθ' ἣν ἀπηγγέλθη ἕκαστος, εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἶδασιν τί ποιῶσι» (11 Μαρτίου 1918, Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας). Ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ λόγῳ ὁ σ. διακρίνει τρία τινά: Τὴν προσφώνησιν, τὴν αἴτησιν καὶ τὴν δικαιολογίαν ταύτης.

β) «Σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ Παραδείσῳ» (Λουκ. γ', 43) 18 Μαρτίου 1918, Β' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.

γ) «Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου», αἰδοὺ ἡ μήτηρ σου» (Ἰωάν. ιθ', 26, 27), 25 Μαρτίου 1918, Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.

δ) «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλειπες;» (Ματθ. κζ', 46), 1 Ἀπριλίου, Δ' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.

ε) «Διψῶ» (Ἰωάν. ιθ', 28) 8 Ἀπριλίου 1918, Ε' Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν.

στ) «Τετέλεσται» (Ἰωάν. ιθ', 30), 15 Ἀπριλίου 1918, Κυριακὴ τῶν Βαΐων, καὶ

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 606 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 20 τεύχους.

ζ) «Πάτερ, εἰς χειράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά μου» (Λουκ. κγ', 46).

Λόγω τῆς ἐπακολουθησάσης αἰχμαλωσίας του τῆ 16η/29η Ἀπριλίου τοῦ ἔτους τούτου, δὲν ἤδυνήθη νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν παρόντα λόγον.

β'. «ΟΜΙΛΙΑΙ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΑΥΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ».

Ἐν Λειψία τῆ 7η/20ῆ Ἰουνίου 1920. Τεύχ. Γ', σελ. 80 (Ἐλλείπουν τὰ τεύχη Α', Β', Δ'...).

Ἐν τῷ σωζομένῳ τούτῳ τεύχει (Γ') ἀναπτύσσονται ὑφ' ἑλίας τὰς πλευρὰς δέκα τρία ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ Κυρίου κατὰ τρόπον παραστατικώτατον. Ἐκαστον θαῦμα εἶναι διηρημένον εἰς ἐπὶ μέρους τμήματα ἠριθμημένα. Φαίνεται δέ, ὅτι ὁ σ. προώριζε ταῦτα πρὸς ἕκδοσιν εἰς ἰδιαίτερον τόμον, διότι ἐλάχιστα μόνον ἀπήγγειλε περιπτωτικῶς ἐν τῷ Ναῶ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τῆς Λειψίας, εἰς τὰ ὁποῖα μάλιστα καὶ σημειοῖ τὴν σχετικὴν ἡμερομηνίαν, ὡς ἐσυνήθιζεν.

Πάντως, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πολὺ μεγάλη ἡ ἀπώλεια τοῦ πλείστου μέρους τῆς ἐργασίας του ταύτης ἐπὶ τῶν θαυμάτων.

Τὰ ἀναπτυσσόμενα σωζόμενα θαύματα εἶναι: 1) Ὁ λεπρὸς (Ματθ. 8,1-4. Μᾶρκ. 1,40-44. Λουκ. 5,12-14). 2) Οἱ δέκα λεπροὶ (Λουκ. 17,11-19). 3) Ἡ πενθερὰ τοῦ Πέτρου (Ματθ. 8,14... Μᾶρκ. 1,29-31. Λουκ. 4,38...). 4) Ὁ ὑδρωπικός (Λουκ. 14,1-6). 5) Ἡ ἀσθενὴς γυνὴ (αἰμορροῦσα) (Ματθ. 9,20-22). Μᾶρκ. 5,24-34. Λουκ. 8,43-48). 6) Ἡ συγκύπτουσα γυνὴ (Λουκ. 13,10-18). 7) Ὁ ἀσθενὴς τῆς Βηθσεδαῖ (Ἰωάν. 5,1-14). 8) Ὁ ἔθνικὸς ἐκατόνταρχος καὶ ὁ δοῦλος αὐτοῦ (Ματθ. 8,5... Λουκ. 7,1...). 9) Ὁ Βασιλικὸς (ὑπάλληλος) καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ (Ἰωάν. 4,46-53). 10) Ἡ θεραπεία τοῦ Μάλχου (Ματθ. 26,51-54. Μᾶρκ. 14,46... Λουκ. 22,49... Ἰωάν. 18,10...). 11) Εἷς δαιμονιζόμενος ἐν τῇ συναγωγῇ Καπερναοῦμ (Μᾶρκ. 1,21-28. Λουκ. 4,31...). 12) Γυνὴ Χαναναία (Ματθ. 15,21-28. Μᾶρκ. 7,24-30). καὶ 13) Ὁ τυφλὸς καὶ κωφὸς δαιμονιζόμενος (Ματθ. 12,22-30).

γ'. «Η ΑΝΑΚΡΙΣΙΣ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ»,'Ἐν Λειψία τῆ 7η/20ῆ Μαρτίου 1920, σελ. 143 (Ἐν τεύχ. ΙΓ' σ. 16-48, ΙΔ' σ. 1-48 καὶ ΙΕ' σ. 1-63).

Ἰκανὸν μέρος τῆς ἐργασίας ταύτης ἔχει ἀπαγγελθῆ ὑπὸ μορφὴν ὁμιλιῶν ἐν ταῖς τεσσαρακοσταῖς τῶν ἐτῶν 1918, 1919

καὶ 1920. Ἡ μελέτη αὕτη ἐπὶ τῶν τελευταίων σκηνῶν τοῦ βίου τοῦ Κυρίου, ἀποτελοῦσα ὀλόκληρον πραγματείαν, ἀρχεται ἀπὸ τοῦ σημείου ὅπου Οὗτος παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀντιπροσώπων τῶν δικαστῶν εἰς τὴν θύραν τῆς Γεσθημανῆς κατὰ τὸ μεσονύκτιον.

Ὁ σ. περιγράφει μὲ ἀκρίβειαν τὰ τοπία, ὅπου ἐξελίσσονται αἱ τελευταῖαι αὐτὰι σκηναὶ τοῦ βίου τοῦ Κυρίου καὶ παρουσιάζει μὲ ἀπόλυτον σειρὰν ὡς ἐπὶ σκηνῆς τὸ μέγα τοῦτο δράμα τῶν αἰώνων, ὅπου ἐπρυτάνευσαν ἡ ἀνθρώπινη ἀδικία, ἡ ἀγνωμοσύνη καὶ ἡ κακότης.

Ἡ ἐργασία αὕτη διαιρεῖται εἰς τὰ ἐξῆς κεφάλαια: α') Ἡ σύλληψις του. β') Ἡ ἀνάκρισις πρὸ τοῦ πνευματικοῦ δικαστηρίου. γ') Ἡ μεγάλη ἄρνησις. δ') Ἡ πολιτικὴ ἀνάκρισις. ε') Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Ἡρώδης. στ') Ὅπισω εἰς τὸν Πιλάτον. ζ') Ὁ ἀκάνθινος στέφανος. η') Τὸ ναυάγιον τοῦ Πιλάτου. θ') Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης («Περὶ βίου Ἰούδα» ὠμίλησεν εἰς τὸν Ναὸν μὲ βάσιν εὔρεθὲν χειρόγραφον³⁶). ι') Ἡ ἀλγερὰ ὁδὸς (Ἡ ὁδὸς τῶν πόνων). ια') Αἱ θυγατέρες Ἱερουσαλήμ. ιβ') Ὁ Γολγοθᾶς. ιγ') Αἱ ὁμάδες ὑπὸ τὸν Σταυρόν. (Ἐδῶ ἀκολουθοῦν οἱ ἑπτὰ λόγοι τοῦ Κυρίου ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ ἀποτελέσουν μέρος τῆς παρουσίας ἐργασίας) καὶ εἶτα ιδ') Τὰ σημεῖα. ιε') Ὁ ἀπαθάνων Χριστός. ιστ') Ἡ κηδεῖα.

δ'. «ΚΗΡΥΓΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ». Ἐν Λειψία τῇ 7η/11/24. Σελ. 51.

Εἶναι ἀπεριόριστος ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀφοσίωσις τοῦ σ. πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, τὴν τιμημένην Βασίλισσαν Μητέρα τοῦ κόσμου. Σπουδαῖαι στιγμαὶ τοῦ βίου του «συνεδέθησαν στενωῶς μετὰ τῶν ἁγίων ἑορτῶν τῆς Θεοτόκου»³⁷.

Δὲν ἤτο λοιπὸν δυνατὸν νὰ μὴ κυριευθῇ ἡ ἀγνὴ ψυχὴ του ἀπὸ ἱερὰν ἀγανάκτησιν, ὅτε ἐνεφανίσθη ὕβριστικὴ τάσις «μερικῶν

36. Πρβλ. «Ἱερὸς Σύνδεσμος» Τόμ. ΙΖ'-ΙΗ' (1913-1915) 15 Μαρτίου 1915, σελ. 11-13 «Περὶ γεννήσεως καὶ ἀνατροφῆς τοῦ παρανόμου Ἰούδα». Πρόκειται διὰ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 472 χειρόγραφον τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (18ος αἰών), ὅπου ὑπάρχει «Περίεργος διήγησις περὶ τῆς γεννήσεως καὶ ἀνατροφῆς τοῦ Ἰούδα τοῦ Ἰσκαριώτου».

37. Πρβλ. «Ἡ Βασίλισσα τοῦ ἐν τῇ Ἰ. Βίβλῳ γυναικείου κόσμου», σελ. 8.

ΑΠΕΡΙΟΡΙΣΤΗ ΕΥΘΥΝΗ

«Στὸ σπίτι μας δὲν ὑπάρχει πιά ἀγάπη. Ἐγὼ γίνεи ἕνας ξένος. Στὸ σπίτι μας δὲν ὑπάρχει πιά θέσι γιὰ μένα. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἱστορίες στὴν οἰκογένειά μας, πρὸ πάντων ὅμως ὁ τραγικὸς χαμὸς τοῦ πατέρα μου, μοῦ προκαλοῦν ἕνα ἀβάσταχτο πόνο. Ἡ ἀτιμώφαιρα στὸ σπίτι μας εἶναι ἀποπνικτικὴ. Τὸ ἄλλοτε τραγικὸ καὶ ἄλλοτε ἐπιτόλαιο περιβάλλον μοῦ κάνουν ἀνυπόφορη τὴ ζωή».

Αὐτὰ εἶναι τὰ συγκλονιστικὰ λόγια ἐνὸς νέου τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ ἐπισφραγίζουи μετὸν πιὸ ὀδυνηρὸ τρόπο τὸ δράμα μιᾶς ὀλόκληρης γενιᾶς. Μιᾶς γενιᾶς ποὺ ἐνῶ ἀγαπάει τὴν εἰρήνη, μιλάει συνέχεια γιὰ καλωσύνη, οἰκουμεινικότητα καὶ ὁμορφιὰ τῆς ζωῆς, ἐν τούτοις δολοφονεῖται καθημερινὰ ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψι. Ἀφήνεται ἔρμαιο καὶ προδομένη ἀπὸ κείνους ποὺ μποροῦν νὰ τὴν ἐμπνεύσουν καὶ νὰ τὴν σώσουν.

Καὶ ἐνῶ θέλουи νὰ ζήσουν ἡρεμα καὶ ἀνενόηλητα σ' ἕνα κόσμῳ δικό τους, ἔτσι ἀκαθοδήγητοι, ὅπως μένουи, στὰ πρῶτα τοῦλάχιστον χρόνια τους, καταλήγουи εὐκολα στὴν περιπλάνησι, στὴ φυλακὴ καὶ στὴν τραγωδία, ἐξ αἰτίας τῶν σφαλμάτων ποὺ κάνουν οἱ πιὸ μεγάλοι.

Οἱ νέοι τῆς ἐποχῆς μας, ὅσο καὶ ἂν φαίνεται ὅτι μονάχα ζοῦн καὶ μάλιστα μ' ἕνα ἀνορθόδοξο ριζοσπαστικὸ τρόπο, ἐν τούτοις οἱ περισσότεροι στοχάζονται. Σκέπτονται καὶ μάλιστα βαθεῖα, πάνω στὰ προ-

---

ἀποδήμων πατριωτῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν Δανιηλίδου τινὸς κατὰ τῆς Θεοτόκου».

Οὕτω ἀπήγγειλε τὰς παρούσας αὐτὰς ὀμιλίαις εἰς τὰς 9 ἀντιστοιχοῦς πολυτίμους ἀρετὰς τῆς Θεοτόκου, ἐν τῇ Ρωσικῇ Ἐκκλησίᾳ, τὴν ὁποίαν κατεῖχε τότε ἡ κοινότης.

Αἱ ἀρεταὶ αὗται εἶναι αἱ ἐξῆς: α) Ἡ θρησκευτικότης τῆς Θεοτόκου, β) Ἡ ὑπακοὴ τῆς Θεοτόκου, γ) Ἡ ἰσχύς τῆς Θεοτόκου, δ) Ἡ καλωσύνη τῆς Θεοτόκου, ε) Ἡ σωφροσύνη τῆς Θεοτόκου (ἐγκράτεια), στ) Περὶ ἀγνότητος τῆς Θεοτόκου, ζ) Ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν τῆς Θεοτόκου, η) Ἡ ταπεινοφροσύνη τῆς Θεοτόκου καὶ θ) Ἡ ὑπομονὴ τῆς Παρθένου.

(Συνεχίζεται)

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Θεολόγος

βλήματά τους και στὰ προβλήματα τοῦ κόσμου. Κι ὅταν ἀκόμα ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὶς κλασσικὲς δομὲς τῆς κοινωνίας καὶ νομίζουμε πὼς ἓνας συγκεκριμένος νέος χάθηκε ὀριστικά, ἀκόμη καὶ τότε αὐτὸς ὁ νέος δὲν ἔχει ἐξαφλήσει! Περνάει ὄρες μεγάλης ἀγωνίας πού τὸν συγκλονίζουν. Καὶ σὰν τὸν ἄσωτο υἷδ τῆς παραβολῆς τοῦ Εὐαγγελίου, θέλει γρήγορα νὰ γυρίσῃ στὴν πατρικὴ ἐστία, ὅταν αὐτὴ εἶναι σὲ θέσι νὰ τὸν κατανοήσῃ.

«Δὲν ἔχω καμμιά δυνατότητα νὰ ἐκφράσω τὶς δικές μου ιδέες, νὰ ἔχω προσωπικότητα. Πρέπει ἀπόλυτα ν' ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὸ σπίτι μας, νὰ ζήσω μόνος, ν' ἀνακαλύψω ποιὸς εἶμαι».

Μ' αὐτὲς τὶς τραγικὲς λέξεις συνεχίζει νὰ ἐκφράζεται αὐτὸς ὁ σημερινὸς νέος μιᾶς μεγάλης καὶ γνωστῆς οἰκογενείας, πού ζῆ τραγωδία ἐσωτερικῆ ἐξαιτίας ἀστόχων χειρισμῶν καὶ ἀψυχολογῆτων ἐνεργειῶν τῶν μεγαλύτερων.

Κι ὅμως οἱ νέοι μας σήμερα δὲν θέλουν νὰ χαθοῦν τελικὰ! Ἀναζητοῦν τὸ βαθύτερο νόημα τῶν πραγμάτων καὶ ἐπιθυμοῦν κάθε τι πού κάνουν νὰ γίνεταί με ἀίσθημα, με συνέπεια, με αὐθεντικότητα. Γι' αὐτὸ δὲν ἔλλειψε ἀπὸ τῆ σκέψι καὶ τὶς πράξεις τῶν νέων ποτὲ ὁ ρωμαντισμὸς. Στὴν πλειονότητά της ἡ νεολαία εἶναι ρωμαντικὴ!

Ἀναζητοῦν μόνοι τους νέους δρόμους, πέρα ἀπὸ τὰ κατεστημένα σχήματα. Ποτὲ ὅμως δὲν ἀρνήθησαν τὶς βαθύτερες ἀξίες πού ἐκφράζουν τὰ πρόσωπα, καὶ πού σ' αὐτὰ καταξιώνονται τὰ ἰδανικά καὶ οἱ ἀρχές.

Ἀκόμα καὶ στὰ τραγούδια τους, ἴσως γιὰ πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία, τονισμένα πάντοτε σὲ ὑπερμοντέρνες νότες, μιλοῦν γιὰ τὸν Θεό, γιὰ τὴν ἀγάπη, γιὰ τὴν ἀληθινὴ φιλία, πού τόσο καίνε τὴν καρδιά τους.

Μιλᾶς γι' ἀγάπη, τραγουδοῦν κάπου,
"Ὅταν τὸ μῖσος ἔχεις στὴν καρδιά
Καὶ στὴν ψυχὴ βαθειά.
Μιλᾶς γιὰ φῶς
"Ὅταν τὸν ἥλιο κρύβει συννεφιά
"Ὅταν τὴν νύχτα ἔχεις στὴν καρδιά
Καὶ μέσα στὴν ψυχὴ σου.
Μέσ' τὸ λιβάδι τῆς ζωῆς
Λουλούδια εἶμαστε κι' ἐμεῖς
Κόκκινα, ἄσπρα, κίτρινα
"Ἐχουμε ρίζες μέσ' τῆ γῆ, χωρὶς νερὸ
Χωρὶς νερὸ καὶ χέρι στοργικὸ
Χωρὶς νερὸ καὶ χέρι στοργικὸ

Χωρίς τὸν ἥλιο καὶ τὸν οὐρανὸ
Δὲν ζοῦμε μιὰ στιγμή.
Ἄν εἶσαι μαῦρος ἢ λευκὸς
Ἄν εἶσαι πλούσιος ἢ φτωχὸς
Κάθε χαμένος κι' ὄρφανὸς
Εἶν' ἀκριβὸς σου ἀδελφὸς
Ποτὲ γι' αὐτὸν
Σκέψι πικρὴ μὴ βάλεις στὸ μυαλὸ
Πάντα νὰ σκέπτεσαι γιὰ τὸ καλὸ
Καὶ τὴν ἀγάπη.
Ἔχουμε ἀνάγκη ἀπ' ἀγάπη
Καὶ ἡ ἀγάπη ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μᾶς.

Ἄλλὰ μήπως καὶ γιὰ τὸν Θεὸ δὲν μιλοῦν μ' ἓνα δικό τους τρόπο σήμερα οἱ νέοι; Τὰ ὑπαρξιακὰ καὶ μεταφυσικὰ προβλήματα τῆς σύγχρονης γενιᾶς εἶναι ἀγωνιώδη, τεράστια. Κάθε ἐνέργειά τους, ἔχει προεκτάσεις, πού ἐκεῖνοι βιώνουν συγκλονιστικά, ἀλλὰ διαφορετικά, ξεχωριστά, ἴσως, ἀπὸ μᾶς καὶ μ' ἓνα μοναδικὸ τρόπο.

Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ τραγούδια τους καὶ πάλι μιλοῦν τὰ νιάτα μ' ἓνα καταδικὸ τους τρόπο γιὰ τὸν Χριστό. Τὸν νοιώθουν παρὰ πολὺ δικό τους. Καὶ τραγουδοῦν:

«Ψάχνω νὰ βρῶ τὸν φίλο μου
πού ἔζησε χιλιάδες χρόνια πρὶν
Εἶχε κι αὐτὸς μακριὰ μαλλιά
καὶ μίλαγε γιὰ ἀγάπη στὴν ψυχὴ.
Ψάχνω νὰ βρῶ τὸν ἥλιο μου
πού χάθηκε ψηλὰ σ' ἓνα βουνὸ
Ἔσταύρωσαν τὸν φίλο μου
Ἄντὶ νὰ ποῦν σ' αὐτὸν εὐχαριστῶ».

Στὴν γενικώτερη αὐτὴ συμπεριφορὰ τῶν νέων τίποτα δὲν εἶναι ἀνεξήγητο! Ἄλλὰ μέσα σ' ἓνα ἀνυπόφορο περιβάλλον, πολλὲς φορὲς καὶ κεῖνοι ἐπαναστατοῦν. Καὶ ἐπαναστατοῦν μὲ ἓνα τρόπο πού ἀποβαίνει πάντοτε ἐναντίον τους. Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅμως ὅτι οἱ ἠττημένοι νέοι εἶναι καὶ οἱ ἄδικοι· εἶναι οἱ βάρβαροι. Ἄπλως εἶναι οἱ τραγικοί. Εἶναι οἱ πικραμένοι, πού ὡστόσο μέσα τους ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι αὐθεντικοὶ καὶ νὰ μένη γιὰ μᾶς τοὺς μεγαλύτερους ἢ ἀπεριόριστη εὐθύνη γιὰ τὴ θλίψη καὶ τὴν μοναξιά τους.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΕΡΟΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

248. Κατὰ τὴν Κατήχησιν, τὸ σύμβολον τῆς πίστεως δύναται νὰ λέγεται ἅπαξ ἢ ὅπως δὴ ποτε τρεῖς, ὡς ἀναφέρει τὸ Εὐχολόγιον; (Ἑρώτησις Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Π.).

Τὸ σύμβολον τῆς πίστεως λέγεται κατὰ τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ ἔντυπα Εὐχολόγια τρεῖς φορές. Κατὰ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης ὁ βαπτιζόμενος ἢ ἐξ ὀνόματός του ὁ ἀνάδοχος «τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἱεροῦ συμβόλου πᾶσαν λαμπρῶς τῷ στόματι λέγει. Καὶ τοῦτο ποιεῖται τρεῖς, βεβαιῶν τὴν ὁμολογίαν, ἅμα δὲ καὶ εἰς τιμὴν ...τῆς τρισυποστάτου Θεότητος» (Διάλογος..., κεφ. 62). «Ὅτι ἡ τριπλῆ ἐπανάληψις ὀφείλεται στοὺς ἀνωτέρω λόγους, εἶναι προφανές. Ἀλλὰ ἀρχικῶς δὲν ἐλέγετο, πιθανῶς, τρεῖς τὴν ἰδίᾳ ἡμέρα. Οἱ προβαπτισματικὲς τελετὲς ἐγίνοντο σὲ ἐπανειλημμένες συνάξεις τῶν κατηχομένων· ἴσως δὲ ἡ τριπλῆ ἐπανάληψις ἀπέβλεπε καὶ στὴν καλλιτέρα ἐκμάθησι τοῦ συμβόλου. Ὁ λόγος αὐτὸς δὲν ὑφίσταται σήμερα, γιατί, ὑποτίθεται τοῦλάχιστον, ὅτι οἱ ἀνάδοχοι τὸ γνωρίζουν καλῶς.

Σημειωτέον ὅμως, ὅτι καὶ οἱ ἀφορισμοὶ δὲν ἐλέγοντο μία μόνον φορά, ὅπως σήμερα, ἀλλὰ τὸ ὀλιγώτερο τρεῖς, ὅπως ἀπαιτοῦν καὶ ὠρισμένες τυπικὲς διατάξεις. Κατὰ τοὺς κώδικας Σινᾶ 996 καὶ Κουτλουμουσίου 343 οἱ πέντε προκαταρκτικὲς εὐχὲς ἐλέγοντο «ὀκτάκις ἢ δεκάκις». Κατὰ τὸν Συμεὼν Θεσσαλονίκης «εἰπερ ἔστιν ἄδεια, οὐχ ἅπαξ μόνον χρὴ λέγειν τὰς ἀπ' ἀρχῆς τῶν ἀφορισμῶν καὶ τὰς ἑτέρας εὐχάς, ἀλλὰ πολλάκις. Καὶ γὰρ ἐν μὲν τῷ Εὐχολογίῳ ὀκτάκις ἢ δεκάκις γράφεται λέγεσθαι, ὅτι καὶ συνήθεια ἦν ἀρχαία τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἑκάστην μὲν ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ὑπὸ τῶν κατηχητῶν ἱερέων τοῖς βαπτιζομένοις ταύτας λέγεσθαι, τῇ ὀγδῶῃ δὲ πάλιν ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ἢ τοῦ μέλλοντος βαπτίσει ἱερέως καὶ οὕτως ἐβαπτίζοντο ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ἢ ἱερέως ἡμεῖς δὲ εἶδομεν εὐλαβεῖς ἱερεῖς τρεῖς ἀπαραλείπτως λέγοντας ταύτας καὶ οὕτω βαπτίζοντας» (Διάλογος..., κεφ. 61). Ἡ πορεία τοῦ πράγματος εἶναι σαφής. Ἀπὸ τὸ «ὀκτάκις ἢ δεκάκις» τῶν ἀρχαίων Εὐχολογίων, ὅταν αἱ βαπτισματικαὶ πράξεις συνεκεντρώθησαν σὲ μία ἡμέρα, ἤρχισεν ὁ ἀριθμὸς νὰ περιστέλλεται σὲ «πολλάκις» — ἂν ὑπῆρχε καιρὸς («εἰ ἄδεια») —, σὲ τρεῖς καὶ τέλος ἅπαξ. Ἀπὸ ὅσα λέγει ὁ Συμεὼν φαίνεται, ὅτι πολλοὶ

ιερείς δὲν ἔλεγαν τὶς εὐχὲς τρεῖς, ἀλλὰ ἅπαξ. Αὐτὸ τέλος καὶ ἐπεκράτησε, ἀφοῦ μάλιστα καὶ συνοδικὴ ἀπόφασις ἐπὶ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου (1376) τὸ ἐπεκύρωσε («χρὴ ἀπὸ μιᾶς φορᾶς τὰς εὐχὰς λέγειν τὸν ἱερέα»).

Τὴν ἰδίαν ὁδὸν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ἀπαγγελία τοῦ συμβόλου. Ἦδη τείνει νὰ γενικευθῇ ἡ ἅπαξ ἀπαγγελία. Καὶ τοῦτο δὲν θὰ μπορῇ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς «καινοφανές», ἐφ' ὅσον ἔχει προηγηθῇ τὸ παράδειγμα τῶν ἀφορισμῶν.

249. Κατὰ τὸ συλλεϊτουργον ἡ εὐχὴ «Κύριε, ἐξαπόστειλον...» λέγεται εἰς πληθυντικὸν ἀριθμόν; (Ἐρώτησις Πανοσιολ. Ἀρχιμ. Π.).

Τὸ θέμα τοῦ ἱερατικοῦ συλλεϊτουργοῦ παρουσιάζει πολλὰς δυσχέρειες καὶ θεωρητικὰς καὶ πρακτικὰς. Δὲν θὰ ἐπεκταθοῦμε στὸ θέμα αὐτό, γιατί θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ σὲ ἄλλη ἀπάντησι, ἐξ ἀφορμῆς ἐρωτήσεως ποὺ ἀναφέρεται στὸ ἀκανθῶδες θέμα τῶν εὐλογιῶν κατ' αὐτό. «Ὡλον αὐτῶν ἡ λύσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ βασικὸ ἐρώτημα, ἂν πολλοὶ ἢ ἓνας εἶναι ὁ τελεσιουργὸς τοῦ μυστηρίου καὶ ὑπὸ ποία ἔννοια πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ συλλεϊτουργία τῶν λοιπῶν. Παρατρέχοντες ὅμως τὸ θέμα αὐτό, ἐρχόμεθα στὸ ἐρώτημα, ἂν ἡ εὐχὴ «Κύριε, ἐξαπόστειλον...» πρέπει νὰ μετατρέπεται σὲ πληθυντικὸ ἐν περιπτώσει συλλεϊτουργίας.

Ὁμοίω ἀκριβῶς θέμα θὰ μπορούσε νὰ τεθῇ καὶ γιὰ τὴν εὐχὴ τοῦ χερουβικοῦ ὕμνου «Οὐδεὶς ἄξιος...», ποὺ καὶ αὕτη εἶναι συντεταγμένη σὲ ἐνικό. «Ὅλες οἱ ἄλλες εὐχὲς τῆς θείας λειτουργίας, καὶ τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀκόμη καὶ ἡ καιρία εὐχὴ τῆς ἀναφορᾶς, εἶναι συντεταγμένες σὲ πληθυντικὸ καὶ εἶναι σαφές, στὰ περισσότερα τοῦλάχιστον σημεία, ὅτι δὲν ἐννοεῖται μόνον ὁ διάκονος ἢ ὁ λαός, ἀλλ' ὅτι ἀναφέρεται στοὺς περισσότερους τοῦ ἐνὸς ἱερείς. Ἐπίσης, ὡς σημειωθῆ, ὅτι καὶ οἱ δύο αὐτὲς εὐχὲς δὲν ἀνήκουν στὸ ἀρχικὸ κείμενο τῆς θείας λειτουργίας, ἀλλὰ ἡ μὲν πρώτη, τοῦ «καιροῦ», εἶναι πολὺ μεταγενεστέρα, ἡ δὲ ἀρχαιοτέρα, τὸ «Οὐδεὶς ἄξιος...» προέρχεται ἀπὸ δάκειο ἀπὸ ἄλλη λειτουργία, τὴν Ἀλεξανδρινὴν λειτουργίαν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Ἀσχέτως ὅμως πρὸς τὸ θέμα αὐτό, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι χωρὶς σημασία γιὰ τὸ νόημα ποὺ ἐδίδετο στὴν συλλεϊτουργία κατὰ τὶς διαφορὰς ἴσως λειτουργικὰς παραδόσεις ἢ ἐποχὰς, ἡ πραγματικότης εἶναι μία, ὅτι σήμερα καὶ οἱ δύο αὐτὲς εὐχὲς ἀνήκουν στὴν λειτουργίαν μας καὶ εἶναι συντεταγμένες σὲ ἐνικό ἀριθμό. Καὶ ἂν ἀκόμη δὲν δεχθοῦμε, ὅτι ἓνας εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν τελεσιουργὸς καὶ

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

Ο ΑΦΘΑΡΤΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

«Κρείσσων ὀλίγη λήψις μετὰ δικαιοσύνης ἢ πολλὰ γεννήματα μετὰ ἀδικίας» (Παροιμ. Σολ. ιε' 29α).

Ἐρχόμενοι σ' αὐτὸν τὸν κόσμον, συνοδευόμαστε ἀπὸ τὸ αἶσθημα ὅτι ἔχουμε ἀνάγκη μιᾶς συμπληρώσεως. Ἀλλὰ στὴν ἀναζήτησιν αὐτῆς τῆς συμπληρώσεως, οἱ δρόμοι μας χωρίζουν. Ἄλλοι, μᾶλλον οἱ πῖο πολλοί, τὴν ἀναζητοῦν στὰ ὑλικά ἀγαθὰ καὶ γιὰ νὰ τὴν ἐπιτύχουν ζοῦν ἄνομα, ἔξω ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἄλλοι, οἱ λίγοι καὶ ἐκλεκτοί, προσαρμόζουσι τὸν βίον τους στὸ «καθ' ὁμοίωσιν». Ἐχουν δηλαδὴ τὴ φωτεινὴ βεβαιότητα ὅτι αὐτὸ πού τους λείπει εἶναι ἡ ὁμοίωσὶς τους μετὰ τὸν Θεό, ἡ ἔνωσὶς τους μαζί του, ἡ θέωσις.

Στηλιτεύοντας λοιπὸν τοὺς πρώτους καὶ ἐπαινώντας τοὺς ἄλλους, ὁ σοφὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀποφαίνεται γιὰ τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ὅτι εἶναι προτιμότερο νὰ ἀποκτᾷ κανεὶς λίγα ζώντας σύμφωνα μετὰ τὴν θεία δικαιοσύνην, ἀπὸ τὸ νὰ σωρεύῃ πολλὰ ζώντας ἄνομα. Γιατί, στὴν πρώτη περίπτωσις, γεμίζει τὴ ζωὴν του ἀπὸ τὸν Θεό. Ἐνῶ, στὴ δευτέρῃ, γεμίζει τὸ κενὸ της μετὰ τὸ κενό, ἀφοῦ τὰ φθαρτὰ ἀγαθὰ εἶναι ἕνα τίποτε στὴν πραγματικότητα. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι «εἰς Θεὸν πλουτῶν» (Λουκ. ιβ' 21). Πλάσθηκε γιὰ νὰ ἱκανοποιεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τὰ τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτό,

σ' αὐτὸν ἀφοροῦν οἱ εὐχῆς αὐτῆς (εἶναι καὶ οἱ δύο προπαρασκευαστικῆς καὶ ἡ τοῦ «καιροῦ» μεταγενεστέρα ἀναδίπλωσις τῆς πρώτης), μπορεῖ νὰ θεωρηθῶν ὡς ἀναφερόμενος καὶ σ' ὅλους τοὺς συλλειτουργοὺς καὶ εἴτε ὁ εἷς τις ἀπαγγέλλει ἐξ ὀνόματος ὄλων, εἴτε καὶ οἱ ἄλλοι νοερῶς συμμετέχουν στὴν ἀναφορὰ τῶν εὐχῶν αὐτῶν, συναπαγγέλοντες τρόπον τινὰ μυστικῶς ἢ νοερῶς. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὸ «Πιστεύω» καὶ τὶς εὐχῆς τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ νυχθημέρου, πού εἶναι συντεταγμέναι σὲ ἐνικὸ καὶ ἀπαγγέλλονται ἀπὸ τὸν ἕνα ἐξ ὀνόματος τῆς συμπροσευχομένης κοινότητος.

Μετατροπὴ τῶν δύο ἐν λόγῳ εὐχῶν σὲ πληθυντικὸ οὔτε μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν παράδοσιν, οὔτε καὶ εὐκολοῦ γραμματικῶς εἶναι, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν εὐχὴ «Οὐδεὶς ἄξιος...».

ή απόλαυση τῆς ἁμαρτίας δὲν ἀφήνει παρὰ ἓνα πικρὸ κατακάθι. Εἶναι μιὰ καταχθόνια φωτιά καὶ ὅσον τῆς ρίχνει κανεὶς ὕλη, τόσο περισσότερη ἀπαιτεῖ γιὰ νὰ τὴν κατακαύσῃ.

Καὶ ὅμως! Πόσοι ἄνθρωποι ἔχουν ἔτσι διαστρέψει τὴ φύση τους, ὥστε νὰ διψοῦν μονάχα τὰ ἐπικήρα ὑλικά ἀγαθὰ ποὺ προσφέρει ὁ παρῶν «αἰῶν», ἀδιαφορώντας γιὰ τὰ οὐράνια! Οἱ τιμὲς καὶ τὰ πλούτη τοῦ κόσμου τούτου ἔχουν αἰχμαλωτίσει αὐτὲς τὶς ἄθλιες ψυχὲς καὶ τὶς κάνουν νὰ παίρνουν τὸν πλατὺ δρόμο τῆς αἰώνιας ἀπώλειας. Ἡ ὑπακοὴ στὸν γλυκύτατο νόμο τοῦ Χριστοῦ τοὺς φαίνεται ἀπεχθής. Ἄδυνατοῦν νὰ ἐννοήσουν τὴ διαβεβαίωση τοῦ Χριστοῦ ὅτι ὁ ζυγὸς του εἶναι στὴν πραγματικότητα ἐλαφρὸς καὶ πρόξενος μόνιμης καὶ ἀπερίγραπτης χαρᾶς. Τοὺς ἐλκύει αὐτὸ ποὺ θὰ σαπίσῃ, αὐτὸ ποὺ θὰ παρέλθῃ, αὐτὸ ποὺ εἶναι πιὸ ἀπατηλὸ καὶ ἀπὸ τὰ ὄνειρα.

Ἡ πείρα καὶ ἡ λογικὴ τοὺς διδάσκουν κάθε μέρα ὅτι ὅλα αὐτὰ εἶναι μάταια καὶ ψευδῆ. Καὶ ὅμως δὲν μποροῦν νὰ δεχθοῦν αὐτὸ τὸ μάθημα. Καὶ ὀλισθαίνουν στὶς γήινες ἡδονές, θέτουν τὸν τράχηλό τους κάτω ἀπὸ τὸν φοβερὸ ζυγὸ τῆς ἁμαρτίας, προτιμοῦν τὰ «πολλὰ γεννήματα» τῆς ἀνομίας. Γιατὶ τὰ «πολλὰ γεννήματα» συνοδεύονται ἀπὸ τὴν ἀδικία. Εἶναι συνυφασμένα μαζί της. Οἱ ὑλόφρονες ὑπακοοῦν στὸν Διάβολο γιὰ νὰ ἀποκητήσουν ὅ,τι ἐπιζητοῦν. Παραβαίνουν ἔτσι τὴ μεγάλη ἐντολὴ τῆς ἀγάπης, ἀδικώντας τὸν πλησίον τους. Πατοῦν σὲ πτώματα γιὰ νὰ ὑψωθοῦν στὰ μάτια τοῦ κόσμου. Τί τοὺς ἀπομένει ὅμως ὕστερα ἀπ' αὐτό; Ἡ διαπίστωση ὅτι δὲν γέμισαν τὸ κενὸ τους παρὰ μὲ κενό. "Οτι ὑποτάχθηκαν στὴ ματαιότητα.

Εἶναι πράγματι σκληρὸ νὰ διαλέξῃ κανεὶς τὸν δρόμο ποὺ χάραξε ὁ Χριστός. Νὰ ἐπιζητήσῃ τὴ θεία ἐκείνη αὐτάρκεια τῆς ἠθελημένης ἐν Χριστῷ πτωχείας, ποὺ κάνει νὰ καταλάβῃ τὸν χῶρο τῆς ἀνθρώπινης καρδιάς ὁ ἀνεκτίμητος καὶ ἀθάνατος πλοῦτος τοῦ Θεοῦ.

"Όταν ὅμως ἔχῃς τὸν Θεὸ μέσα σου, δὲν νοιώθεις στέρηση. Εἶναι ὁ ἀληθινὸς πλοῦτος, ποὺ κανένας κίνδυνος δὲν τὸν ἀπειλεῖ. Ἡ καρδιά σου εἶναι τὸ ἀσύλητο ταμεῖο τοῦ οὐράνιου θησαυροῦ. Καὶ τὰ λιγοστά ἀγαθὰ ποὺ κατέχεις ἀπ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμον, τὰ βρίσκεις τόσο γλυκὰ καὶ εὐλογημένα. Καὶ ὅ,τι στερεῖσαι ἀπ' αὐτά, δὲν σὲ φέρνει σὲ ἀπόγνωση. Γιατὶ τὸ ἀντάλλαγμα του, ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ μέσα σου, εἶναι ἄπειρα πιὸ πολυτιμο, πιὸ ἀκριβό, πιὸ παρηγορητικό. Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικότης τῆς γνήσιας χριστιανικῆς ζωῆς. Μπορεῖ ὁ θάνατος νὰ σὲ τριγυρίζῃ ἀπὸ παντοῦ, ἀλλὰ σὺ δὲν πτοεῖσαι καὶ ἐπαναλαμβάνεις μὲ τὸν ψαλμωδὸ στὸν Κύριο: «Καὶ ἐὰν πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς

θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι σὺ μετ' ἐμοῦ εἶ» (Ψαλμ. κβ' 4). Ποιὸ ἔλλειμμα μπορεῖ νὰ λογαριασθῆ, ὅταν κανεῖς κατέχη τὸν Θεό;

Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας παρομοιάζει τὸν πλοῦτο καὶ τὶς τιμὲς τοῦ κόσμου τούτου μὲ κτερίσματα τάφου. Τὰ κτερίσματα εἶναι ἀντικείμενα ἀξίας, ἀλλὰ ὁ νεκρὸς ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσά τους, δὲν τὰ βλέπει, δὲν τὰ αἰσθάνεται, δὲν τὰ χαίρεται, δὲν τὰ ἔχει πραγματικὴ ἀνάγκη. Εἶναι ἀντικείμενα ποὺ ἀπλῶς ἐπιβεβαιώνουν καὶ διακηρύττουν τὸν θάνατό του. Ἔτσι συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἄνομο κάτοχο τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Τὰ ὅσα σῴριασε γύρω του, δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τοῦ δώσουν ὅ,τι πραγματικὰ ποθοῦσε ἡ ψυχὴ του, τὴν αἰώνια καὶ ἀσκίαστη χαρὰ, γιὰ τὴν ὁποία προωρίσθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ ἡ χαρὰ αὐτὴ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεό.

Γιὰ νὰ τὴν κατέχης, δὲν ἀρκεῖ νὰ τὴν ἐκτιμᾷς θεωρητικά. Εἶπαμε: Εἶναι σκληρὸ πρᾶγμα τὸ νὰ διαλέξῃ κανεῖς τὴν «ὀλίγην λῆψιν μετὰ δικαιοσύνης». Γιατὶ αὐτὸς ὁ συνδυασμὸς σημαίνει ἀγώνα ἀκοίμητο, διαρκῆ ἐπανάληψη τῆς μακαρίας ἐκείνης ἐκλογῆς. Κάθε φορὰ, θὰ σοῦ τίθεται τὸ δίλημμα: τὸν κόσμο ἢ τὸν Θεό; Καὶ κάθε φορὰ θὰ ἔχῃς νὰ ἀντιπαλαίσης μὲ τὰ θέλητρα καὶ τὰ φόβητρα τοῦ κόσμου. Καὶ ὥσπου νὰ ἔλθῃ πάλι μέσα σου ἡ θεία παρηγορία, θὰ ὑποφέρῃς, θὰ ἀγωνιᾷς, θὰ ματώνῃς ψυχικά. Γι' αὐτὸ ὁ Κύριος εἶπε ὅτι ἡ βασιλεία του «βιάζεται καὶ βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν» (Ματθ. ια' 12). Πρέπει νὰ ἀσκήσης βία κατεπάνω στὸν ἑαυτὸ σου, κατεπάνω στὶς συνθηκὲς τῆς ζωῆς σου. Ἔτσι ὅμως θὰ δείξῃς ὅτι εἶσαι ἀληθινὰ τέκνο τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Θεὸς «οὐκ ἑάσει σε πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασαι, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν» (Α' Κορ. ι' 13).

Στὴν κατάλληλη ὥρα, ἡ γεύση τῆς χάριτός του θὰ σοῦ δώσῃ τὴν παρηγορία ποὺ διψᾷς. Τὸ θεῖο ἀντάλλαγμα θὰ σοῦ γίνῃ αἰσθητό.

Ὅ,τι βεβαιώνει ἡ Γραφή, δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτηση. Εἶναι πραγματικά «κρεῖσσον», δηλαδὴ καλύτερο, προτιμότερο, νὰ ἔχῃ κανεῖς λίγα ἀπὸ τὸν κόσμο καὶ πολλὰ ἀπὸ τὸν Θεό μέσα του, παρὰ νὰ πλουτῆ κατὰ κόσμον καὶ νὰ στερηθῆ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ μέσα του. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ πρῶτος Μακαρισμὸς εἶναι, στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Λουκᾶ, ἀπλῶς καὶ μόνο τῶν «πτωχῶν», (στ. 20), χωρὶς τὴν προσθήκη: «τῷ πνεύματι», ποὺ βρίσκεται στὸ κατὰ Ματθ. Εὐαγγέλιον (ε' 3). «Πτωχοὶ» ὅμως σημαίνει ἐδῶ: «οἱ κατὰ Θεὸν πτωχοὶ», οἱ στερούμενοι τὶς χαρὲς τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ μένουν πιστοὶ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

«Ἀνέβη θάνατος διὰ τῶν θυρίδων ὑμῶν» (Ἱερεμ. θ' 21),

λέγει ἡ πείρα σὲ ὄλους ὅσοι ἀγαποῦν τὴν ἀνομία, ἐπειδὴ εἶναι προσκολλημένοι στὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ. Ἡ κατάληξή τους εἶναι πάντα φοβερή. Ὅχι μόνο στὴν ἄλλη ζωὴ, ἀλλὰ καὶ ἐδῶ, σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ποῦ τόσο τὸν πίστεψαν. Γιατί, εἴτε ὅταν ἔλθῃ ἡ τελευταία τους ὥρα, εἴτε καὶ πρὶν, μὲ κάποια συμφορά, ὅλα ὅσα ἀπόχτησαν μὲ τὴν ἀνομία ἐξανεμίζονται καὶ μένουν στερημένοι ἀπ'αὐτά. Τότε ἀποδείχονται «σκιᾶς ἀσθενέστερα», ἀφήνουν πίσω τους, ὅπως λέγει κάπου ἡ Γραφή, μιὰ παντελῆ ἔλλειψη ἴχνους, ὅπως τὸ πλοῖο ποῦ σχίζει τὴ θάλασσα ἢ τὸ φίδι ποῦ σέρνεται στὴν πέτρα.

Ἐνῶ στὸ κάθε πιστὸ τέκνο του, ποῦ δοκιμάζεται, λέγει ὁ Κύριος: «Ἐκάλεσά σε τὸ ὄνομά σου, ἐμὸς εἶ σύ. Καὶ ἐὰν διαβαίνῃς δι' ὕδατος, μετὰ σοῦ εἰμι καὶ ποταμοὶ οὐ συγκλύσουσί σε... Μὴ φοβοῦ, ὅτι μετὰ σοῦ εἰμι» (Ἑσ. μγ' 1-2-5).

Ὅποιος κατέχει τὸν Θεό, δὲν πρέπει νὰ φοβᾶται καθόλου. Διότι κατέχω τὸν Θεὸ σημαίνει στὴν πραγματικότητα: ὁ Θεὸς μὲ κατέχει. Καὶ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ ποιά δύναμη μπορεῖ νὰ ἀφαιρέσῃ κάτι ποῦ τοῦ εἶναι ἀκριβὸ καὶ ἀγαπητό;

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κωνστ. Γ. Μπόνη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Συμπέ-
σιον Πατέρων. Κλήμεντος πρὸς Κορινθίους Α'. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγέ-
λου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Αἱ Ἱερο-
τελεσταὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. — **Μητροπ. Φιλίππων Ἀλεξάν-
δρου**, Δ' Συνέδριον Ἱεροκηρύκων, Τρόποι ἀντιδράσεως τῆς Ἐκκλησίας
κατὰ τοῦ ἀθεϊσμοῦ καὶ τῆς ἁρσῆς. ἀδιαφορίας. — **Μητροπ. Δράμας Διο-
νυσίου**, Ἡ ὑπομονὴ εἰς τὰς θλίψεις. — **Ἀρχιμ. Θεοκλ. Φερέ**, Ἡ
Μεταμόρφωσις τοῦ Σατῆρος. — **Ἀρχιμ. Τιμοθέου Τριβιζᾶ**, Τί εἶναι
Ἐκκλησία. — **Πρεσβ. Κων. Πλατανίτη**, π. Νικόλαος Παπαδημητρίου. —
Πρεσβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Ἐνοριακὰ, συμβουλευτικοὶ σταθμοὶ διὰ
τὰ προβλήματα τοῦ γάμου. — **Πρεσβ. Φιλοθέου Φάρου**, Ἡ πνευματικὴ
ἐπίσκεψις. — **Γεωργ. Καρρᾶ**, Ἐκθεσις ἐπὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ καὶ ἀπολογι-
σμοῦ τοῦ TAKE. — **Γ. Λαμποῦ**, Μνήμη εὐγνώμων. — **Παναγιώτου
Δ. Σακελλαρίου**, Ἀρχιμ. Θεολόγος Κ. Παρασκευαΐδης δ. Θ. (1876-
1938). Ὁ ἀπ' ἄμβωνος διδάσκαλος καὶ ὁ ἐπιστήμων. — **Δημήτρῃ Φε-
ρούση**, Ἀπεριόριστη εὐθύνη. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις εἰς λειτουργικὰς, κανο-
νικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Ὁ ἄφθαρτος πλοῦτος.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασοῦ 1, Ἀθῆναι 140.